Země podvedená III

Do nejvyššího poschodí duše

Miroslav Vejlupek

ČÁST PRVNÍ
METODOLOGIE SLUNEČNA
I.

Zbyněk Ryneš si kdysi přečetl, že úspěšní Američané vždycky mají bezstarostný úsměv. Protože chtěl být a skutečně byl úspěšný, naučil se tát příslušně k situaci. Krom toho vyhrál soutěž už počtvrté a být středem pozornosti mu dělalo dobře. Velká, převelká škoda, že ho nevidí táta. Měl by radost jako malé dítě - ale dožil se jen Zbyňkova prvního čestného uznání, a vyváděl, skákal radostí! (Jen jim to ukaž! Ať viděj, že Rynešové nejsou jenom brebtalové, ať to viděj!) Táta byl profesionální řečník, agitátor, a neuplynul týden, aby pro něho nepřijelo auto až k baráku. (Soudruhu Ryneši, můžete s aktuálním projevem? Tak na dvacet minut. No, když my bychom to potřebovali zrovna od vás. Od vás to má říz. Pochopte, přijede delegát z okresu.) S nenuceným výrazem v obličeji a s laskavým šklebem díval se Zbyněk Ryneš do zbobtnalých očí podnikového ředitele Jiřího Sulana. Ten mu podal orámované čestné uznání a přidal patosem orámovaný projev (To se naučil od táty! napadlo Ryneše.):

"Soudruhu vedoucí, mám tu čest poblahopřát ti k vítězství v socialistické soutěži restauračních provozoven. Zatímco i letos klesl obrat v převážné většině provozoven, v restauraci, kterou ty vedeš, rok od roku stoupá. Už čtvrtým rokem a opět plným právem patří kolektivu, který ty vedeš, prvenství v socialistické soutěži. Blahopřeji tobě i celému kolektivu restaurace Na růžku a přeji vám všem, abyste nadále šířili dobré jméno socialistického pohostinství."

Od bíle prostřených stolů zašelestil sotva slyšitelný potlesk. K té demonstrativní zdrženlivosti se závist nutit nemusela:

Patnáct procent z jednoho a půl milionu roční tržby je dvě stě dvacet pět tisíc! Dejme tomu, že pětasedmdesáti tácy jsi oblažil personál - pak ti zbylo sto pade! Máš je čtvrtý rok, to dělá celkem šestkrát sto tisíc. Pěkně ses v Poříčíně napakoval! Ve kšeftech hamtáš patnáct let, ty už dva tři melouny mít budeš, hamoune! A ten kašpar ti k nim přidá ještě diplom!

Na špatně tajenou nepřejícnost odpověděl Ryneš po svém a s příslušným úsměvem: Já vím. To vím! Budu v Poříčíně vždycky o krok napřed, počůránkové.

Jediný Sulan vynaložil energii k potlesku opravdu nadšenému. Vždyť by to bylo trapné, kdyby neměl jediný zářný příklad úspěšné provozovny! Čím by pak ohromoval činitele lidosprávy, činitele komunistické strany, činitele resortu a činitele družebních oblastí? Není snad hanbou hanboucí, že za ty čtyři roky, co mu okresní výbor strany dává důvěru, nemůže oslnit tajemníka okresního výboru káesčé Alexe Vojtu vícerými vzory socialistické podnikavosti?

"Druhé místo a také počtvrté zasloužené patří restauraci Sokolská pod vedením soudruha Štěpánka. Restaurace Sokolská, soudružky a soudruzi, udržela svůj dobrý standard a neklesl jí

roční obrat. I když nárůst jejích tržeb není tak strmý jako Na růžku, dosáhl jsi, soudruhu Štěpánku, výborného výsledku a já ti za něj děkuji jménem celého ředitelství a celé naší společnosti."

Čestné uznání orámované stiskem ruky a šelestem potlesku od bíle prostřených stolů. Patnáct procent z jednoho a čtvrt milionu roční tržby, to je kolem sto devadesáti tisíc! Čtyřicítkou jsi polechtal personál, dejme tomu... Sto pade je tvých, násobeno čtyřmi roky!... Pěkně ses v Poříčíně napakoval! Hamoune! Patnáct let jsi ve kšeftu, máš už dobré dva tři melouny - a ten kašpar ti k nim přidá ještě diplom!

Ač zůstalo osočení nevyřčeno, Josef Štěpánek ho slyšel a smečoval s vážným výrazem v obličeji:

Hlavně nebýt nejlepší! To dělá zlou krev. Nepřátele! Nepřátelé vyrábějí pomluvy. Pomluvy zničí kšeft!... Rodinu! Dětství! -

(... "Mami? Proč nechceš, aby nás bylo víc?"

"- - -?"

"Proč nemám sourozence? Chtěl bych bráchu!"

"- - -!"

"Taťka by taky chtěl..."

"Co ty o tom můžeš vědět?...!"

"Ale mami! Poslouchej... Z celého Poříčí jenom já jsem jedináček... Chci bráchu!"

"Poslouchej ty mě! Víš, jak je ženské, která rodí děti pro jiné? Víš? Takhle! No! Jen se podívej! Jsem snad štěstím bez sebe?"

"Co je ti, mami?"

"Co by mi bylo?! Pořád rodím a pořád jsem sama! Dřív si bral Reich, teď socialistický tábor!... Vlastní táta tě odved! Nejdřív do Jisker, potom do Pionýra!... Pořád je někdo, komu nestačí obyčejný život! Pořád někdo bojuje za velké myšlenky... Ale co ty malé? Co ty moje?"

"Mami. Já tě mám rád. Mami."

"Pepinko moje!"

"Pepíku. Pe-pí-ku, mami!"

"Pepinko!" -)

Když se sešli Ryneš se Štěpánkem u svého stolu v sousedství stolu předsednického, zdáli se být ještě spokojenějšími než kterýkoliv jiný rok. Oba v Kristových letech, oba s ostruhami

pražských a karlovarských barmanů, oba stratégové úspěšného života. S prozíravostí číšníkům vlastní vrátili se po Novém roce pětaosmdesátého na rodné Poříčínsko, kde o víkendech němčina vytlačí češtinu z restaurací do zahrad. Našli cestu zpět, aby tu - byli včas!

Až půjdou komančové v Čechách od válu, oni už musí mít čtvero náskoků před konkurencí.

Náskok atraktivního sortimentu.

Náskok neotřelého programu.

Náskok dobrého jména podniku.

Náskok návyku valutových zákazníků. (Tedy kuřat, myslí Ryneš.)

Doba, která stůj co stůj přijde, převálcuje nelítostně každého, kdo nedokáže předvídat. Můj případ to ovšem nebude! ušklíbl se Ryneš na tvarovaná lýtka servírky Helenky z rodu Vojtů. Ta - ač ve službě - na slavnostním vyhlášení výsledků socialistické soutěže za loňský rok zastupuje zároveň městskou komisi a právě roznáší kávu na účet reprefondu podnikového ředitele Sulana.

Můj případ to nebude! uchichtl se Štěpánek na tvarované poprsí Helenky roznášející koňak na účet dvou nejlepších.

"Zpijte se do bezvědomí!" pronesl štědrý vítěz soutěže. Znám svý lidi-kuřata. Stačí nasypat do korýtka a potřeštěně se slítnou, jenom aby neuzobla o zrníčko míň. Stačí ucmrndnout z hadice a jedno druhý div neušlape, aby si urvalo o slzičku víc. Nu, zunkejte! Nu, zobejte. Dneska to máte zadara, sráděrové. "Jen tak zůstanete i po dnešku zdrávi!" dodal a nekonečná opijáda odstartovala. Každý pochopil Rynešovu narážku na předloňskou oslavu. Vedoucí hotelu Modrá hvězda, právě proto, že se nezpil do bezvědomí, miloval se tenkrát s vedoucí hotelu Zlatá hvězda za zdí záchodků. Jelikož kdosi neznámý ukradl žárovku, napíchl se vedoucí Modré hvězdy na rezavý drát. Od té doby má jen jedno oko. Od té doby ignoruje soutěž brigád socialistické práce.

Bachratá, odulá postava za předsednickým stolem, až dosud mlčky klouzající pohledem z jednoho páru na druhý, se zčistajasna proměnila v monstrum s párem pružících chapadel. Sevřela paži rozesmátého Sulana a hekla popuzeně:

"Cococo?!"

Sulan nechápal. "Co se stalo, soudruhu tajemníku?"

"Vždyť jsem ještě nemluvil!"

Leknutí přebarvilo ředitelův obličej doběla. "Proboha!..."

"Pána Boha sem netahej, soudruhu řediteli. Ať počkají s tím nasáváním..."

"Prosím vás," Sulan nejprve kajícně, ale potom už celou vahou svého postavení, "ještě nenasávejte! Položte sklenice! Soudruh Alex Vojta by k vám chtěl naléhavě promluvit! Slyšíte tam vzadu? Položte ty skleničky! Nevydržíte ještě chviličku?"

"Vydržíme," odpověděl muž s fialovým nosem a rybíma očima, sedící u nejvzdálenějšího stolu.

"Nevydržíte!" opáčil Sulan a nasupený kývl na servírku:

"Helenko! Soudružko Vojtová, seberte jim to!"

Helenka se nadechla, aby hned nato pokrčila bezradně rameny:

"Už je pozdě..."

Sulan vmetl pod fialový nos:

"No bodejť! To jsem si mohl myslet! Už máte prázdnou! Stačí, abyste si čichnul, a neudrží vás ani řetězem! To budeme řešit kádrově, soudruhu vedoucí Huberta! Varoval jsem vás několikrát!"

"Při práci se koně nevypřahají," namítl vedoucí velkopoříčského hotelu a v tu chvíli každý bez výjimky zadrhl pohled o tajemníka okresního výboru strany.

Vojta zvrátil hlavu i oči k zasklené, zarámované fotografii nad svou židlí. I on si pamatoval starší novoroční výrok presidenta republiky Gustáva Husáka, tenkrát i generálního tajemníka ústředního výboru káesčé, a instinktivně povstal:

"Soudržky a soudrzí! Já vás zdravím jménem okresního výboru strany. Já bych vám chtěl říci v tento významný den, kdy bilancujete, několik srdečných slov." Nato uchopil listy s xeroxovaným potiskem a klidně, s důsledným důrazem na interpunkční znaménka, přečetl:

"Složitý celosvětový vývoj prokázal, že budoucnost lidstva je v socialismu. Jedině socialismus je schopen vyřešit problémy lidstva jako je hlad, hromadění zbraní hromadného ničení a vykořisťování člověka člověkem. Třídní boj probíhá skrytými formami v kterémkoliv okamžiku a všude ve světě. Komunistické hnutí ukázalo cestu k lepším, šťastným dnům nového člověka, ale přesto se najdou i takoví, kteří za jidášský groš prodají rodnou zem, perspektivy svých dětí, věc socialismu. Je povinností nás všech odhalovat takové odpadlíky, stavět na pranýř jejich morální a politické selhání. Víc než kdy jindy potřebuje naše socialistická vlast lidi věrné myšlenkám proletářského internacionalismu, schopné docenit výdobytky reálného socialismu. Vyzývám vás, abyste svou každodenní trpělivou prací a občanskými postoji dokázali, že naši otcové neobětovali marně své životy v boji za sociální spravedlnost!..."

"Kde to vázne, premiante?!" vyjel rozmáchlý Sulan, sotva Ryneš dovrávoral od vchodových dveří až k němu. "Čekám tu nejmíň dvě hodiny!"

"Já vím. To vím! Omlouvám se za zpoždění, pane řediteli. Znáte to! Když máte úspěch, vyrojí se kamarádů ažaž! Nevíte, kdy je budete potřebovat." A rozhlédnuv se spokojeně, nemohl si nevýsknout:

"Tedy! Dneska přišlo kuřat!"

Jiřího Sulana ponižuje, uráží, provokuje všechno, co slyší. Ovládá se ovšem: Možná jsem moc vztahovačný. Možná do mě nerýpe - možná mluví opravdu jen o sobě. Musím mu dopřát pocit nedostižitelné velikosti. On mi ho za rok vrátí!

Ryneš ví, že Sulan skřípe zuby. Ví, že dnes smí být nedostižně převeliký - a chovat se tak! Každoročně v půli března a už počtvrté za sebou posedává podnikový ředitel v j e h o barrestaurantu Na růžku, aby poctil vítěze socialistické soutěže pěkně po svém: zdekuje se na jeho účet! Pije jako houba!

"I letos dělnický koňak? Skotskou ne? Vaše škoda! Schovával jsem ji extra pro vás! Co se dá dělat - vyzunknu ji sám! Mně to nedá žádnou práci... Jenže... pane řediteli..., dneska vás stejně čeká driják! Ten vás položí, když nebudete dost... dost progresivní... progresivní chlap!"

Jiří Sulan mlčky přihlíží, jak se Ryneš kolébá dozadu, do kuchyně, a sám usrkne tuzemského rumu ze stopkové skleničky. Ať oslavuje co oslavuje, vždycky rumem. Cesta vzhůru z vyšší funkce do ještě vyšší nezměnila jeho apetit. Pil rum spolu s taťkou, když za mrazu pálili na hřebenech hor hromady klestu a kůry, aby s jarem kůrovec nepřeháněl nezkrotnou lačnost. Po rumu se sťal, když odmaturoval na ekonomce. A jen nastoupil do první účtárny, jako zápisné přinesl - rum. Litr! Bohužel pracovaly v účtárně samé ženské a jen postavil zápisné na stůl, hlavní účetní se přišourala k pootevřenému oknu a jako by mluvila o někom na chodníku, zauvažovala:

"To bude nějaký buran. Chybí jenom karty."

Láhev pak zahálela dlouhé měsíce ve skříni na kabáty. Hodila se až v zimě, když přijeli krajánci na hloubkovou revizi. Oba dva a Sulan s nimi vyprázdnili láhev za jediné odpoledne. Zahráli si koruna hop a Sulan přišel o celou zálohu mzdy. Ovšem vydělal na tom! V kádrovém posudku mu navždycky přibylo: je družný, se smyslem pro věc kolektivu. -

Ředitel Sulan zanechal vzpomínání na zlaté časy mladosti a vnořil se do ruchu, kterého přibylo. Byť přiopilý, pořád věděl, že je pátek, a věděl, že pátek co pátek posedává po hospodách nejvíc zákazníků. Tady Na růžku však nenajdeš volnou židli, a to Sulana konsternuje. Dobré dvě třetiny klientely jsou maníci z německé strany hranic! Plýtvají korunami i markami, jako by to byly nevyhrávající losy a neustálý oběh peněz vzbuzuje v Sulanovi podezření: Přiznává Ryneš celou tržbu? Jdou všechny peníze na bankovní konto Restaurací a jídelen? Marky určitě ne! Ryneš si zřídil ilegální wechselstube!... Nekupuje Ryneš šnaps v maloobchodě? Neprodává si ho v barrestaurantu s přirážkou?... No jasně, že to tak dělá! Jako všichni hostinští!... Jenže takhle ve velkém?! Prrr!! To je přespříliš!...!...

Aby to bylo jasné: Sulan vyznává účelovou toleranci. Klidně a dobromyslně dává vedoucím provozoven najevo, že dobře ví, jak ve výčepech zpeněžují vlastní zboží, a ať neklopí oči, on proti tomu nic nemá, protože vedoucí přece musí strčit tady dvacku řidiči pivovaru, tady padesátku řidiči masny, onde ho stojí hned několik stovek pohoštění komise vnitřního obchodu, a to všechno jsou režijní náklady navíc, vedoucí přece nebude platit neoficiální výdaje ze svého, že ano, přiměřený prodej vlastního zboží je prostě nutností a ta si žádá toleranci...

Taktika účelové tolerance se Sulanovi setsakra vyplácí. Předně: nikdo z vedoucích restaurací ho nekritizuje za zastaralé vybavení provozoven. Potom: všichni vedoucí vždy dvanáctého každého měsíce ihned a na místě uhasí oheň, když mezi řadovým personálem vzplane

rozčilení z výplaty. A ještě nakonec: žádný vedoucí nenaléhá na zvýšení základní mzdy pro řadový personál, nanejvýš jen pro sebe a i to jenom někdy, takže se to dá vydržet a Řehák troufalce snadno uchlácholí:

"Prodáváš ve výčepu vodku načerno? Prodáváš! Ale já to na tebe neřeknu." A tak zůstanou mzdové náklady nepřekročeny.

Podobně chlapci z hospodářské kriminálky mají cit pro účelovou toleranci. "Pár flašek můžou, ale kdyby jich bylo víc, nebo ještě něco horšího, ty první nás musíš zavolat! Víš přece, že máš oznamovací povinnost!"

To všechno znovu a znovu proběhne hlavou řediteli Sulanovi, když podezřívavě pokukuje kolem sebe.

Mladíčci i chlapi po třicítce tu s lebkami vyholenými, tu jen s napomádovanou ploutví vlasů, v hloučcích i po dvou, česky i německy pokřikují jeden přes druhého. Nejvíc je slyšet diskutéry u baru:

"Podívej. No! Co vidíš?"

"Tvoje ruce. Vidím tvoje ruce, Frťane."

"Jenže jaký jsou to ruce? No? Podívej se přece pořádně! Na pravou, na levou, no! Pořád nic?"

"Nic. Frťane."

"Na téhle ruce mám přece kratší prsty!"

"To mě podrž! Jak je to možný, Frťane?"

"Neznáš mou mámu! Neznáš mýho tátu! Když na mě zadělávali těsto, byli zpití, žes to neviděl. Nafetovaní, žes to neviděl!"

"Bezva, Frťane, bezva! Ještě mi vykládej, že tys to viděl."

"Mně to vyprávěla mamča. Ona je správná. Víš, co mi řekla? Větší ruka se mi hodí, když má holka prsa jako kojná, a malý, když na ně pánbíčkovi nezbylo. Že je mamča správná?"

"Tu bych chtěl poznat..."

"To nejde, kámošku. Mamča vypadla vloni z okna - teď nemůže na nohy. Pořád leží. Zíral bys, jak jí to sluší!..."

Nedaleko těch dvou je v plném proudu seminář politologů.

"To je třeba provést důkladně. Nevynechat ani jednoho! Ať už v káesčé je, nebo někdy byl, ať ho vyloučili, nebo jim s tím seknul sám, to je jedno! V těch lidech je to stejně zažrané! Všichni bez rozdílu musí do pracovních táborů a makat, makat, hoši, dokud nevydechnou duši! Větší šajby odsoudit a popravit!"

"Popravit ne, nadporučíku. Musí kajdit olej - smrt by je vysvobodila."

"Láry fáry! Musíme je popravit pro výstrahu! Aby se komunismus už nikdy neujal!"

"Když je popravíš, uděláš z nich mučedníky. Uvažuj! Lepší bude nahnat je do pracovních táborů a každý den zveřejnit, jak plní normu. Teprve až budou úplně na dně a normy nesplní ani napolovic, rozhlásíme, že jsou líný, bouří se a potom lidi sami řeknou: ‚Provaz!'.

To bude ten pravý čas na popravy! Ke smrti je odsoudilo veřejné mínění a naše ruce zůstanou čisté. Vůdcové revoluce prostě vykonali rozsudek lidu. Řekneme: ‚Vykonali jsme ortel, který jste vynesli. Vaše vůle je naší vůlí. Jsme s vámi, buďte s námi!' Chápej. Taktika!"

"Chápu, nadporučíku."

Od stolu ze Sulanovými zády zaduje jiná sebejistota:

"Zwei Kriege haben wir verloren, den dritten werden wir gewinnen!"

Uplyne hodina, přeskočí druhá a každá přidá něco hluku, něco netrpělivosti. "Wo ist ein Programm, Herr Schef?"

"O půlnoci. Warten Sie einen Augenblick, bitte!" řekne Ryneš a konečně se vrátí k Sulanovi:

"Půlnoční driják tu bude co nevidět. Ještě máme slabou půlhodinku času - chtěl bych si s váma rozumně promluvit. Ale fakt rozumně."

"Teď? Když mám vypito?"

"Já vím. To vím. Nedělejte se. Vám to pálí, ať jste napitý jako houba."

Pěkná poklona! pousměje se Sulan. Paže složí přes prsa a nohy natáhne pohodlně pod stůl. "Tak spusťte. Chcete zvýšit základní plat? Nebo máte zálusk na jinou hospodu? Co vám tady schází?" Sulan, ač v lihovém odéru, docela obstojně vyťukal prsty *"a chalupu a chalupu dostaneš od státu"*.

"Víte, chystám se vám to říct už dávno. Myslím, že teď už je zralá doba. Teď už jo." Ryneš se odmlčí a je to pomlka podsouvající do Sulanova mozku první podezření. Však Sulan také zbystří - přesto mu neujde, že v lokálu přibyla Helenka Vojtová, jež se prodere dozadu a zmizí za dveřmi personální šatny. Ač by to jindy udělal, teď na ni nezavolá a nepozve ji ke stolu. Tuší, že bude lépe zůstat s Rynešem ve dvou. "Nu. Tak do toho. Do toho!" hekne a najednou nemá Ryneše rád, najednou si je nepochopitelně jistý, že teď se něco zkazí, vymkne, zlomí...

"Chtěl bych tenhle podnik do ekonomickýho pronájmu," Ryneš konečně.

A spadla klec! To je právě ono, proč Sulan nemá Ryneše rád. Tyhle způsoby odsuzuje. Tenhle přístup k životu! Ryneš má, na co si jen vzpomene, ale je mu to samozřejmě málo, chce víc, víc, víic! Tak tedy ekonomický pronájem. Teď je to tuze módní filozofie, že ano, prosím, ekonomický pronájem, proč ne?, ovšem v restauraci Na růžku?, v podniku, který funguje bez škobrtnutí, má obrat i zisk, celá léta ho dává Sulan za příklad ostatním; celá léta se jím chlubí!

Hle, důkaz, že socialistický obchod má své přednosti! Svou životaschopnost!... A najednou bác! Pan Rymeš si umanul, že připraví podnikového ředitele o trumf!... Túdle! Až naprší a uschne! Ekonomicky pronajmout přece lze provozovny ztrátové, aby byli zaměstnanci iniciativnější..., a ne barrestaurant Na růžku!

"Co to slyším? Proč pronájem? Provozovna přece funguje! Má nejvyšší obrat i zisk..."

"Já vím. To vím. Ovšem když budeme mít napsaný Růžek na sebe, půjde nám práce víc od ruky. Budeme se víc snažit."

"Vždyť se snažíte dost! přece mi nebudeš namlouvat, milý Zbyňku, že hmotný prospěch je pro tebe to jediné. Nebo dokonce nejvyšší životní hodnota!" zkusil Sulan bodře otcovský tón. "Dneska jsi společensky na výši... Jsi nejúspěšnější vedoucí v Poříčíně a město si tě považuje. Máš pozici k závidění! Kdežto v ekonomickém pronájmu můžeš zkrachovat! Vážně bys tak riskoval? Vážně, Zbyňku? Zbyňo! Tomu nemůžu uvěřit!"

"- - -!"

"Dáš všechno všanc?"

"- - -!"

"Chceš hrát vabank?"

"Nestrašte!" zakaboní se Ryneš. "Mluvíte se mnou jako s děckem! Nepřejete člověku, aby si vydělal! Nepřejete zisk za pracovní výkon!... Dusíte svobodu lidskýho individua!... Odideologizujte ekonomii!"

"Aháá!... Táákhle je to! Tebe masíruje Svobodná Evropa! Posloucháš západní stanice, ty kulichu! Zrovna tohle včera vysílali: odideologizujte ekonomii!"

"No a co?! Jak vidím, posloucháte Svobodnou Evropu taky! A co? Dneska už se to smí!..."

Když familiérní tykání nezahnalo Ryneše do úzkých a mladý pán přešel dokonce do protiofenzívy, Sulan se zavrtěl a nervozita mu orosila čelo a hýždě. "Jo. Poslouchám Svobodnou. Poslouchám! Abych věděl, co vysílá a co vy a vám podobní nosíte v hlavě. Srozuměno?"

"- - -!"

"A vy? Posloucháte Svobodnou, abyste věděl, jak na mě a na takové, jako jsem já! Srozuměno?"

"- - -!"

"Proto vám řeknu narovinu, a hned tady, že Růžek dostanete do ekonomického pronájmu jedině přes moji mrtvolu!" Rozkacený Sulan by užuž vstal a práskl dveřmi; tak ho rozezlila neočekávaná potyčka, když tu v zadním koutu restaurace nastalo jaksepatří oživení.

To se ze šatny pro personál vyšvihla na pódium muzikantů bosá žena v županu a s kbelíkem v ruce. Ačkoliv měla na očích plesovou škrabošku, Sulan ji okamžitě poznal: Helenka Vojtová! Helenka! Vojtová! Členka městské komise veřejného pořádku, vnučka tajemníka okresního výboru káesčé a - můj ty bože! - varietní umělkyně!

Zatímco Sulan ne a ne se vzpamatovat, Ryneš se prodral až před pódium a zvučně, s žoviálním máchnutím ruky ostříleného spíkra zadeklamoval:

"Naši vzácní zákazníci, vážení pánové! Je opět pátek a vaše oblíbená umělkyně madame Sylvia znovu přišla mezi vás, aby připravila svým věrným přívržencům jedinečný zážitek! Tak originální kulturní program neuvidíte nikde jinde v Československu!... A nyní - madame Sylvia!!"

Nato Ryneš opět splynul s davem zákazníků a z masy se bleskurychle odloupli čtyři chlapi s pendreky. Podívejme ho! Tonda Libý je tu taky! poznal Řehák druhého zprava.

Čtvero pendrekářů dřeplo na židle pod pódiem. Kdosi pozhasínal devět z deseti světel a madame Sylvia shodila župánek. Neměla pod ním elastické prádlo, jak pánové snad očekávali, nýbrž tu neobyčejnější, dost sepranou podprsenku, kdoví jestli ne z bazaru, a ledabyle vyžehlené kalhotky, určitě z bazaru. Takto umělecky oděna odebrala se na toaletu a aniž by za sebou dovřela dveře, vyčůrala se. Nato se vrátila ke kbelíku na pódiu.

Začazená místnost páchla nikotinem, pivem a potem, nebylo tu k dýchání, ovšem nic na tom - stejně dýchal málokdo. Neslyšel jsi cinknout sklo nebo příbor.

To se mi snad zdá! mihlo se Sulanovi hlavou a zčistajasna se rozpomenul na den, kdy stál - školáček - v tátových trenkách, které mu plandaly u samých kolen, na břehu Snivé. Pásový traktor šinoucí se korytem valil do břehů tuny a tuny bahna. V neprodyšné hmotě se dusily zmatené ryby po stovkách a po tisících. -

Madame Sylvia svlékla podprsenku, na dlaň pravačky si navlékla žínku, důkladně ji namydlila a - umyla si uši. Mladíček, který má na každé ruce jinak dlouhé prsty, se připlížil k pódiu. Zbývá jen vyskočit; ale to už mu dvě z goril zkříží pendreky na hrudi, zabodnou mu je do břicha a vystřelí mladíčka zpět do těsta těl. Těsto kyne a zaplňuje kdejaký koutek - kdekdo hledá skulinku, odkud je lépe vidět, odkud lze lépe vychutnat krásu. Dva tři holohlavci vylezli až na barový pult a číšník měl co dělat, aby sklidil sklenice.

Madame Sylvia odkládá kalhotky a vstoupí do kbelíku.

Napětí roste a tíhne. Pár diváků schová ruce do kapes. Cigarety dohoří a novou nikdo nezapálí. Jenom umělkyně. Stojí ve vodě, dokud nezbude z cigarety pouhý filtr. Posléze se omyje v podpaží a úplně nakonec sedne na zem a malými nůžkami, rekvizitou dosud tajenou v kapsičce županu, ostříhá nehty na nohou.

Desátá žárovka zhasla.

Tma tmoucí, pořád ještě mlčenlivá, šokující svou nečekaností... A když světlo přece rozřízne ticho nadívané erotickou představivostí, nevidíš ani Sylviu, ani čtvero bodyguardů, ba i po kbelíku se slehla zem. Jako by tu nikdy žádná produkce nebyla, jako bys tu právě nevychutnal kulturní program, který není k mání nikde jinde v Československé socialistické republice.

(Nikde v Československé socialistické republice nežije žena, o kterou by Sulan stál, na kterou by si třeba jenom na mžik pomyslil. Jeho Marii zabil strom, jejž on sám špatně podřízl: smrk nepadl, když měl, a spadl, když neměl. Stromy jsou jako lidé - lidé jsou jako stromy.)

"Co vy na to, pane řediteli?" Ryneš slídivě, přiopile. "Koukáte na to jako trubka! Slíbil jsem vám driják. Byl to driják? Já vím. To vím. V Poříčíně budu vždycky o krok napřed! Razím novou dobu! A tenhle barrestaurant stejně bude můj, ať se vám to líbí, nebo ne... Pochopte to. Jste píchlý kolo!"

Když se mátožný Jiří Sulan protlačil dlouho po půlnoci před restauraci, hrkl do diskrétně ztemnělé ulice:

"Socialismus umírá. V Československu umírá socialismus!"

Jak jde březnovou nocí, tu a tam vrážeje do zdí, znovu a znovu se mu před očima zjevují ryby, jimž bahno ucpává žábry. Když mine Dům odborářů, ve kterém včera odpoledne předal čestné uznání právě Rynešovi, zastaví se a pošle k očazenému kvádru z betonu a skla:

"A já? Já taky umírám?"

II.

Restaurace Sokolská ještě zeje prázdnotou. Složitý organismus nejprve otevře oči, zívne a po ranní očistě těla se počne těšit na nový den a noc. Tak i Sokolská má dokořán okna i dveře, přes práh ovšem nastrčenu židli. Momentálně neposloužím, znamená to.

Ještě neoschlo linoleum ve formance s rozviklanými židlemi, odřenými lavicemi podél zdí a stoly porůznu podloženými pivními tácky, a číšník dosud nesmyl včerejší pivo, zaschlé na výčepním pultu.

V jídelně není vyluxováno a také panoramatický obraz Poříčína zaslouží péči větší než cokoliv jiného. Obraz je starý sedmdesát let a vedoucí Štěpánek dennodenně a s úzkostnou pečlivostí odhání prach ze Schulzovy požehnané olejomalby. Štěpánkovy spartakiádní cviky s vějířkem pavích per nejsou jen elegance sama, ale také puntičkářství samo a - obchodní strategie sama.

Před čtyřmi lety, ba ještě o pár týdnů dřív, ještě když tu nebyl vedoucím, ale věděl, že tu bude vedoucím, ze pět set marek úplatku dostal devizový příslib na tři sta marek kapesného a rozjel se na týden za železnou oponu. Jak už to bývá, náhoda a nápad šly v příhodné chvíli stejnou ulicí: ve Waldkürchenu.

Z patrového domu pomalu vystupují smaví, usupění, upocení dělníci. Prohnuti v zádech vynášejí vyřezávaný sekretář, knihovnu z časů Goetha a prošlapaný koberec. Potom přišly na řadu kartonové krabice se skicáky, kniha Hovory k sobě, kniha Mein Kampf a kniha Kapitál, lampa stolní a svítilny na vysokých stojanech a úplně nakonec obraz. Obrovitý, masivním blyštivým rámem na vznešenosti nabývající obraz. Štěpánek na něm mohl oči nechat - a na ženě, jež smutek a čerň kostýmu tolik přidaly na půvabu. Žena jako poslední opustila dům, vyprovázena snad mladším bratrem, snad studentem, který ztratil pro ten půvab rozum.

"Měl svůj svět, kterému jsme nerozuměli. Planetu barevné melancholie. Ach, dědečku!..." zaštkala žena truchlivě.

Mládenec své city ovládl:

"Tak přece dost!... Dost!... Což mu tím pomůžeš? Vrátíš mu život?..."

Ze ženina hrdla vykřiklo zoufalství: "Ale sám?! Jak to že sám? Proč?"

"To s ním udělal ten nádor. Kromě toho byl sobec! Měl rád jen sebe - s tou věčnou melancholií! Jak byl přezíravý! Jak nevrlý! Celý den na člověka nepromluvil a když přece, samé štěky. Není proč plakat!"

Tolik přímočarosti, tolik zlosti zapůsobilo na ženin jemnocit jako krupobití. Žena schovala hlavu do ramen a tváře do kapesníku.

Do houstnoucího napětí ťal nejmohutnější z nosičů:

"Paninko! Paninko, slyšíte? Ten obraz už do auta nenacpem. To máte marný!"

To byla voda na mlýn mladíkovy podrážděnosti:

"Dá rozum! Ani do bytu se ten krám nevejde! Nač ho tahat s sebou? No řekni nač?"

"Je to přece relikvie... Děda se v Poříčíně narodil. Prožil tam dětství. Pohřbil tam mamku..."

Mladíkovo rozčilení povolilo jen málo:

"Jasně! Zbožňovala jsi ho! Ale řekni sama - kam s tou věcí?"

"Do galerie!" vykřikla žena a bezděky zaťala prsty do společníkovy paže. "Proč ne?" vydechla stejně emocionálně, když uviděla jen netečné oči: "Tak tedy do muzea!"

"- - -?"

"Tak... tak..."

"Helgo!" bafl káravě. "Byl snad věhlasný? Nebo aspoň uznávaný? Nebo aspoň respektovaný?... Houbelec!"

"Tak ho darujeme dobročinnému spolku..."

Ejhle! Mladík jako by považoval poslední nápad za nejmíň zbloudilý - a čumčumil Štěpánek přeběhl silnici jako fotbalové hřiště: Jenom neztrácet čas, jenom se neupejpat!

"Enschuldigen Sie, bitte. Bitte, guten Tag. Ich wohne in Stadt Poříčín."

"Ja? Wirklich?" Nešťastná rázem pookřála a Štěpánkovi se zatajil dech: Je najednou moc fešná, ta jemnocitná kuňkalka! Ta by stála za hřích!

"Ja. Wirklich!" odvětilo vzrušené mužství, a ne Pepinka! (Kde se tady vzala ta holka protivná! Nedá pokoj a nedá! Zval ji sem někdo?)

Fešandin společník instinktivně dešifroval Štěpánkův úsměv i poddajné zmlknutí své partnerky. "Oč vám kráčí, vašnosto!" štěkl odměřeně.

Jsou tedy milenci! A ne dlouho! trklo Štěpánka. Jeho živočišné mužství zaržálo, ale když si toho zrudlá žena povšimla, ozvala se Pepinka, co naplat, že dobyvačně:

"Ja. Wirklich."

"Vašnosto!" usmrkánek nadurděně.

"Víte, od prvního budu vedoucím, tedy ředitelem, že ano, v restauraci Sokolovna..."

"Sokolovna?! Proboha, Sokolovna!" Jako by zde stálo děvče a ne zralá, vykvetlá žena! "Ta hospoda se tak pořád jmenuje? To snad není možné!... Ani věřit nemůžu..."

"A je v tom problém? Cožpak je Poříčín tak daleko? Přijeďte se přesvědčit, madam - nejsem žádný mluvka!"

"- - -?"

"Příští měsíc Sokolovnu přebírám. Myslím..., zdá se mi..., pro dobročinný spolek by bylo toho obrazu škoda, nemyslíte? Vždyť by si ho ani nevážila, nějaká... bůhvíjaká... sešlost tetiček a strejdínků..." Chtěl říci vyšeptaných tetiček a uprděných strejdínků, ovšem jeho šestý... sedmý... osmý smysl mu našeptal: Nepřeháněj! Všechno zkazíš! A zašveholil: Ty moje Pepinko pepinkovatá.

Helga zesošněla, upoutána Štěpánkovou výmluvností. Očekávajíc příjemný, radostný, ba žal hojící zvrat poddala se Štěpánkově vlivu.

A Štěpánek, jehož obchodnická tvořivost pracovala na plné obrátky už od první chvíle, kdy se ti dva dostali do křížku, kul železo, které tak šikovně nažhavil:

"Můžou nějaké spolky bačkorářů zachránit umělcův... ten... odkaz? Můžou, madam? Pch! Leda klábosením u rakviček v cukrárně!" (Ejhle! Pozůstalá madam se zasmála a ten smích je cinkot střepinek pozlaceného skla!) "Nebylo by lepší, lepší... áno!, umělce hodnější!, áno..., nebylo by lepší darovat obraz do Poříčína?..." (Cinkot ustal a střepinky jako když zameteš: pozůstalá madam stojí v jejich hromádce docela bosa - aspoň podle výrazu obličeje soudě.) "Už to vidím!... Už!... Jako na dlani!..."

"Vždyť je to český Švejk!" neudržel se Cyrano a šťouchl do Štěpánka loktem.

"Počkej! Nech ho," pleskla žena útočníka přes paži. "Je zajímavý..."

Štěpánek se rozjel nanovo:

"Považte, no považte, jak silný citový vztah... to... to... pojil, áno!, pójil! Mistra k Poříčínu, když ho tak... tak... grandiózně..., grátis..., ne graciózně vyto... vyobrazil!... Madam, věřte,

trpím s váma. Mistra jsou osobně neznal, bohužel, ale právě proto přemáhám... ty... city. Už to vidím! Jak symbolický!... Zesnulý rodák se vrátil do Poříčína! Hle! Obraz obrazů!..."

"Jdi se vycpat, nádhero!" mladík zase a Pepinka se urazila: A just ne, grobiáne!

"Madam... Pamětníci se rozpomenou," přivřel Štěpánek oči, "revanšisté..., totiž vyhnanci, chci říct, ti se teprv rozpomenou! Víte, co to s nima udělá tady v tom... uvnitř? S nima! S jejich dětma! S jejich vnuky!... Všichni se vracejí do Poříčína vzpomínat, mně to nemusíte říkat... Hlavně o velikonocích. Hlavně na Dušičky."

"Ano. Tak. Ano," přikývla Helga, jako by někam spěchala. "Dědeček tam byl také. Pořád tam má přátele. A manželku..."

"Hlavně manželku!" odfrkl mládenec. "Ani mi o tom nemluv! Pěkný manžel, jen co je pravda!"

Přibrzdiv mládence, nedal se Štěpánek zastavit:

"I vy tam budete mít přátele, madam!... I vy!... Když bude v Poříčíně viset tenhle obraz!"

"- - -!"

"No?"

"Ale kde? Kde? Babička Schulzová bydlí ve Velkém Poříčí - chalupu má... takovou krabičku..."

"Darujte obraz mně, madam. Pověsím ho v Sokolovně na nejčestnější místo. Příští měsíc už tam budu šéfem!"

Teď, když hladí relikvii brky, aby ani smítko nehyzdilo čiroučký pramen prosperity, Štěpánek nemůže nebýt hrdý na svou znalost lidiček, na schopnost zhodnotit situaci rychlostí blesku, na schopnost rozluštit signály hlasu. A konečně - na kšeftovního ducha! Už tenkrát v pětaosmdesátém, když pozoroval ty dva jako výr párek hašteřivých myší, rozkázal si, že přiveze obraz do Sokolské. A nepochyboval, že olej jako vrata velký přivede do jeho restaurace celé procesí Bavoráků. A věděl, že má na to, aby za babku vyloudil obraz ze smyslné krasotinky, a věděl, že právě krasotinka bude z prvních, kterým to nedá. A přijela! A přijíždí!...!...! Měsíc co měsíc je v Sokolské a ví, kde má Štěpánek kancelář, kde sklad prádla, kde pivní sklep a kde mateřské znaménko.

Z toho obrazu prostě kape. Návštěvnost bavorských zákazníků stoupla dvacetinásobně: starší poznávají své domy a svá pole, mladí poslouchají Otčenáš o spravedlnosti, která chcípla, ale z mrtvých vstane... možná..., vstane jistojistě!..., a pivo teče a knedlíky kynou a vepřové voní - markami. Život voní markami a nepřestal ani předloni, když přišel soudruh předseda městského národního výboru a soudruh tajemník městského národního výboru a soudruh předseda ideologické komise městského národního výboru komunistické strany a jeden jako druhý a druhý jako třetí prozkoumali olejomalbu přísným zrakem.

"Poslyš, soudruhu Štěpánku," zahuhlal předseda ideologické komise káesčé, ten obraz je od Schulze, co si dal žádost o vystěhování z naší republiky! Ve dvaašedesátém to bylo. Jak to, že

teprve teď se to dovídáme od lidí a ne přímo od tebe? Měls kápnout božskou dřív, než jsi ho sem vůbec pověsil!"

"A co že vám začal najednou vadit? Dva roky pod ním schůzujete a neublížil vám..."

"No jo! Ale je od Sudeťáka z druhé strany hranice! To jsme nevěděli..."

"To..., tak... předně je od umělce! Předně je od člověka! Předně je od partnera, ne od... od... třídního... toho... nepřítele. To... to vy se protivíte soudruhu Gorbačovovi! No ano, áno!, vy ještě nemyslíte nově! Vy nestavíte ten... ten... společný evropský dům!" spustil tenkrát Štěpánek, a hele!, ono to zabralo, a jak!

"Josef! Joséf! No tak slyšíš? Prober se!..."

Údržba obrazu je pro Štěpánka učiněným rituálem - něco jako spiritualistická psychohygiena; a není tudíž divu, že teprve Rynešův zvířecí ryk vytrhl Štěpánka ze vzpomínání:

"Ahoj, Zbyňo! Vůbec, no vůbec jsem tě neslyšel. Potřebuješ sklenice, viď? Hned to bude."

"To vím. Řeknu ti, včera jsem Sulana úplně deklasoval. Stopinventura je tutovka - teď po mně starý pojede jako po ženský. Couvnu si k zadnímu vchodu, ať lidi neviděj. Jo, a schovám si u tebe nějaký šnaps..."

"To víš, že můžeš."

I dnešní maskovací manévr má čtyřletou tradici. Podnikový ředitel Sulan už je taková svině: odpoledne ti hodí kostku cukru (diplom za výborný výsledky v socialistický soutěži, večer ti zobe z ruky (zlíská se u tebe zadara) a ráno tě přetáhne bičem (pošle k tobě kontrolúčtářské kůže na stopinventuru). Jenže zkušený fachmany na švestkách nenachytáš, ti mají Sulánka přečtenýho pod mikroskopem!, ti už vědí o bacilech v jeho lebce!

Takže Ryneš teď jednak poschovává u Pepiho cirka padesát láhví prima šnapsu propašovanýho ze západního Německa loajálníma štamgastama, jednak si narychlo vypůjčí (a zase u Pepinky) dvě stě sklenic s reklamním potiskem poříčínskýho pivovaru. Dvě stě! Právě tolik jich Ryneš rozprodal po desetimarce bavorským turistům. Bohužel, inkousti z Pentagonu by mu je neodepsali jako rozbité, jak se dělává s obyčejnýma štucama. Od firemních, když křapnou, chtějí kontrolúčtařské kůže ukázat aspoň dna - a má si je Ryneš vycucat z toho... z toho..., z prstu? Nato šup si před každou inventurou (vždyť echo dostane vždycky zavčasu!) vypůjčí sklenice u Pepinky. Pepinka je spolehlivá, tedy spolehlivý, ten nepodrazí...

Štěpánek si myslí o Zbyňkovi to samý. Zbyněk nepodrazí. Táhnou to spolu od matury na hotelovce a tý vaty, tý vaty, kterou si napěchovali šosy už jako kořeni sotva dvacetiletí, panebože, to bylo škvarků!...!...! Jenže byli tenkrát blbý. Nemysleli dopředu a roztočili každýho floka. Nu - taky to bylo k něčemu dobrý! Užili si, vybouřili se, vybláznili, a teď jsou jaksepatří hospodářičkové! Teď střádají!

Vlastně je k sobě... to... přilepil superprůšvih v Českém Brodě. V jedenasedmdesátým to bylo. Kysnuli zrovna ve třetím járu a díkybohu nebyli ještě plnoletý! Městský výbor komunistický strany upek Ples pracujících a brnknul ředitelovi hotelovky, ať dodá vzornou obsluhu. Říďa si

řek, že je to pro něho bezva šance dobře se zapsat: "Na ples pošleme to nejlepší z nejlepšího!" a vybral Zbyňka a Pepíka a tři k nim.

"Sil-ná pět-ka! Sil.ná pět-ka!" skandovali kluci v kupé a za oknem se to míhalo jako v komiksovém seriálu. Vlak svištěl do Brodu a jen horizont... to... vyprd první paneláky, parta měla všechno promyšlený. Museli by být úplý paka, aby to komoušům oddřeli úplně zadara.

Ano. Začalo to ve vlaku a skončilo v sále kulturního domu. Okna již potemněla soumrakem, když obhlédli plac. Hned věděli co a jak. Z výčepu na sál je to pěkných pár kroků, rozplesaní pracující sotva budou mít chuť plahočit se pro pivo sólo. Postačí, když silná pětka mákne a zavalí stoly plnými štucy. Zkrátka a dobře, když nebude silná pětka plavat, může prodat jedenáctku Nektar ne za tři, ale hned za čtyři pade - jako plzeňské. O rozdíl v tržbě se šábne.

Jak nejlepší z nejlepších řekli, tak také udělali.

Pivo teklo jako voda z okapů a straníci i bezpartijní si nemohli vynachválit tak čiperný, přečiperný personál.

"To jsou ale zlatí kluci!"

"To jsou šikulové! Ti kmitají!"

"Mají šmrnc, jen co je pravda!"

"Napíšeme poděkování do školy."

Všechno by dobře dopadlo, kdyby...

Čím důkladněji nosili nejlepší z nejlepších pěnivý mok, tím větší měli podroušení pracující chuť na něco tvrdšího... V těch časech nebylo ovšem dovoleno podávat na sálech destiláty. Zkušení domorodci proto obcházeli zákaz lišácky a otrle: prostě a dobře si na panáka došli až k pípě, až za závěs. O půlnoci už je třeba spláchnout panáka hltem mázu...

"Dvě vodky a k tomu plzeňské, pane výčepní!"

"Plzeň nevedem..."

"Vždyť ji piju celý večer!..."

"To je nějaká mýlka, vašnosto. V týhle hospodě se točily vždycky jenom strakonice."

A bylo to!

Pořadatel s červenou páskou na předloktí se po jedenáctce s cenou plzeňského škobrtavě, neohrabaně, ale přece jen vydrápal na pódium. Velitelsky se rozmáchl, takže jeho pořadatelská páska spadla kamsi do tanečního reje a na ten pád kapela ztichla.

"Chci - chcíí - vám říct, říct, že to pií - pií..., co pijete..."

V tom okamžiku silná pětka rázem změnila plány. Ne za čtyři pade, ale docela zadarmiko poskládala podnosy s plnými sklenicemi po nejbližších stolech a husím pochodem dospěchala na záchodky. Tam se pětice vtěsnala do jediné kabinky a dohodla se na nové taktice:

"Oknem ven!"

"Volové!"

"Šmahem na intr!"

"Volové!"

"Na nádraží nás pochytají!"

"Pěšky! Lesem! Volové!"

Dnes už není podstatné, že se v nočním lese ztratili a teprve po rozednění přišli na svou chybu: na internát to neměli třináct kilometrů jako o popůlnočním vykročení, ale už čtyřiadvacet. Není podstatné, že jeden jako druhý noční anabázi odmarodili. (Kdo by se divil? Když couráš nočním lesem v desetistupňovém mrazu v košili s krátkým rukávem, motýlek tě nezahřeje.) Jedno je i to, že - s dovolením - vydělané peníze museli vrátit...; byla to pro ně lekce stostupňově výchovná: KRÁST NENÍ ŠPATNOST - ŠPATNOST JE KRÁST AMATÉRSKY! - -

"Pojď. Dáme kafčo," pobídl Štěpánek Ryneše, když naložili poslední krabici sklenic.

"Ne, teď ne, Pepi. Připrdelí se ke mně co by dup. Už s nima hraju tyhle závody dost dlouho. Přece se nenechám doběhnout!"

"Vždyť to nemůžeš dělat donekonečna, Zbyňo. Takhle dlouho si s nima hrát na kočku a myš, na to bych neměl nervy. Z toho bych nespal!"

"Klídek, Pepi. Komančové to mají za pár. Koukni na Walesu. Koukni na Maďary. Sem to přijde taky. Převrat je za dveřma - budou stávky a demonstrace. Drancovačky! Ty sklenice přijdou na účet boje proti komunismu, bez obav..."

"Když myslíš," pokrčí Štěpánek rameny a zatímco Rynešův mercedes pomalu, důstojně odjíždí ze dvora, on jde prostřít jídelní stoly. "Moc inteligentní to ovšem není! Moc profesionální taky ne," promlouvá do hlubokých talířů. "Podle mě je profesionální švindl takový, který ještě ten samý den zaretušuješ. Pak už na něj nemusíš myslet - můžeš klidně spát."

I Štěpánek potají nakupuje alkohol a v Sokolské ho s přirážkou prodává. Jenže kupuje jenom takový sortiment, který mu dodává i Velkoobchod. Má tedy na každou značku dodací listy, to za á, a za bé nikdy nečachruje ve velkém: cestou do práce prostě koupí dvě tři lahvinky (každou v jiné prodejně!) a když je prodá, ještě v noci odhodí prázdné do popelnic. V jiné ulici ovšem! Ano, tak je opatrný! Do popelnice před Sokolskou by je nikdy nehodil. Krom toho prázdné láhve nejprve otře, aby na nich nebyly jeho otisky prstů a otřené vynese z podniku jen a jen v rukavicích.

Největší Štěpánkovou finesou ovšem je a bude maso! Maso z nucáku. Odřízneš otisk razítka, přineseš maso kuchařům, hotovky objednáš per huba a teprve v noci, když jsi v hospodě docela sám, namarkuješ všeho všudy tolik porcí, kolik jich má být podle dodáku z Masny. Koňury, který jsi utržil navíc, do šestáku ihned stáhneš z kasírtašky a inkousti ať se třeba podělají! Ty máš škvarky - oni utřou nos!

"Pane vedoucí! Pane vedoucí!... Nechci vám tam šlapat! Jenom dvacet lahváčů i s přepravkou, pane vedoucí..."

"- - -?"

"Já vím, že máte ještě zavříno. Chci nakoupit při jedný cestě. V sámošce jsem už byl... Můžete mě někdy potřebovat. Kdyby vám tu bylo horko, převedu vás k nim!"

Štěpánek nevrle, úkosem pohlédl na staromládeneckého dřevorubce, opředeného šuškandou, až se z ní tají dech, a stojícího teď pod schodem do restaurace. Bodejť! Starý Musílek! Ten už jiný nebude. Obden otravuje, když je ještě zavřeno, a obden škemrá:

"A frťana na stojáka, pane vedoucí. No co vám to udělá? Nevíte, kdy mě budete potřebovat..."

"Ale nebudu! Co bych dělal v Německu? Tumáte. Kopněte to do sebe! Mám ještě práci." Jediný způsob, jak se zbavit dotěrného Musílka, je rychle mu nalejt a neztrácet s ním řeč, aby se nerozseděl. To vzpřímené, šlachovité tělo a vráskami rozbrázděnou tvář vytvaroval podle svého mustru nečas. A povahu jak by smet.

Štěpánek vypláchl po Musílkovi odlivku a zasmušile pověsil pohled na menší a menší záda. Maminka měla svůj mustr... -

(... "Podívej, Pepinko! No podívej! Máš novou sukýnku! Přešila jsem ti ji z té své. Zbyla mi ještě z války. Z Německa."

"- - -?"

"No co stojíš? Zkus si ji přece!"

"Ale mami... Kluci s holkama se mi pošklebujou. Kluk a sukně?! Mašličky?! Mami..."

"Ale ty jsi Pepinka! Moje!"

"Jsem Pepík, mami. Jsem kluk!"

"Jsi po mně. Jsi holčička."

"- - -!"

"I já byla holčička."

"- - -?"

"Jenže ne dlouho. Musila jsem s nimi do Říše. Musila jsem porodit novýho člověka.") - -

... Ne, Štěpánek nemá ten dojem, že člověk je nedokonalý. Kdyby to připustil, sám sebe by odsoudil: k čemu je mužský genetický dědic matčiny minulosti, pohrobek války na doživotí zůstalé v duši chovné rodičky, a to ve jménu masové pomatenosti o novém člověku? Ne, člověk je dokonalý ažaž. Každý. Pepík i Pepinka. Protože cítí... bolest, smutek, nespravedlnost na sobě spáchanou... V tom tkví jeho dokonalost.

"Bitte... Máte už otevřeno?"

Podbízivý, herecky vlídný hlas vytrhl Štěpánka z rozjímání.

"Natürlich. Pro vás vždycky!"

Němčina vyvolává ve Štěpánkovi podmíněný reflex: něžný, poženštělý úsměv. Místy přespříliš poženštělý - takže ho jedni štamgasti považují za transsexuála, zatímco druzí za teplouše. Dokonce dostal od zákazníka i čokoládu; dvakrát.

"Pote se podivat, Herr Schef. Tak tady ja vyrost, bitte. Srófna v tom tómě ja narodil." Němec vede Štěpánka k obrazu a Štěpánek ví, že má chlápka na lopatě. Pán tu udělá táákovouhle útratu!

III.

Jiří Sulan má své zvyklosti. Přijde večer do bytu (léta se nevrátil z práce dřív) a pootevře okno, aby hory dofoukly až dovnitř vůni lesů. Potom se vysvlékne do slipů a posadí se na záchodovou mísu. Jedno zda potřebu vykoná, či nikoliv, sedí tak dlouho, dokud neskončí zprávy Svobodné Evropy a dokud nepřečte to podstatné z Rudého práva.

Nakonec si lehne do vany s teplou vodou a znehybnělý nechá korzovat mozkem právě vstřebané informace. To trvá dvacet třicet minut. Mezi tím se informace unaví a přestanou Sulana překvapovat, ba šokovat, ba vyvádět z míry. On sám se stane pánem situace, informací se zmocní a podle významové hodnoty je vsune do míst ve vědomí jim určených: do komůrky bezvýznamných faktů, do cely pro nebezpečná fakta a nakonec až na Mount Blanc faktů dominujících.

Jakmile se Sulan osuší a oholí (holí se jak ráno pro veřejnost, tak večer kvůli sebeúctě), navlékne se do bílých kalhot a do bílé košile a takto oblečen zapne televizi a nejčerstvější zpravodajství vyslechne vstoje, opřený o rám dveří.

Německá demokratická republika přestala existovat. Ujala se jí movitější, svéprávnější příbuzná. No - a néé?! Už před časem, když v setmělém Lipsku zaplnili ulice lidé se zapálenými knoty svíček, Sulana plamínky přímo pálily: To je mela! To změní Evropu! Můj život!... Vždyť zemřela epocha!... Jen Československá socialistická republika se svým Jakešem a Husákem dosud zůstává majáčkem ve vzedmutém moři. Jak dlouho ještě?

Kolik měsíců?

Kolik týdnů?

Kolik dní?

Helenka Vojtová, co je servírkou v j e h o Restauracích a jídelnách Poříčín, n. p. a členkou komise veřejného pořádku na poříčínském emenvé, mu darovala včera stokorunu. Je na ní fotka Jakeše v trestaneckém mundúru. Helenka se smíchy div nepotrhala, smál se samozřejmě také, ale hned doma popadl zapalovač - a když podpálil, ohýnek plápolal zrovna jako ten v ulicích Lipska.

"Německá demokratická republika přestala existovat," řekl moderátor.

To už přestává všechna legrace. Budou se dít věci!

A on, co on?

Co s ním bude? S ředitelem! S nomenklaturním kádrem!

Sulan tuší, že ho nečeká nic dobrého a že nejhoršímu,tomu nepředvídatelnému nejhoršímu m u s í nějak předejít. Nějak vlastní silou, vlastní aktivitou, vlastní strategií. Padají posty v Polsku, padají za Dunajem, kolem Gorbačova jakbysmet, teď ke všemu v endéer..., už bývalé endéer... Zákonitě to přijde i do Čech! Jak to bude vypadat konkrétně, to do detailu nepředpovíš - ovšem každá bouřka zkosí nejprve nejvyšší stromy; a není snad podnikový ředitel celookresního monstra Restaurace a jídelny vysokým stromem?

Musím se scvrknout! Musím odejít včas a musím to udělat sám! Nedopřát j i m tu radost společensky mě zdegradovat! Slezu dolů sám. Propánaboha!... Rozradostní je to!... Bude to duševní sousto pro celý Poříčín!... Jenže hůř se mi povede v každém, v každém případě. Když komunisty nepověsí, alespoň je vypráskají z exponovaných míst až na periferii společnosti. Do kaluží, do kanálů... Pro komunistu zbude jen ta nejpodřadnější práce. Cejch nuzoty a méněcennosti. Ať bolševik pozná, zač je toho loket! Revoluce, ta nezná slitování... Po osmačtyřicátém to nebylo jiné...

Tak myšlenka stíhá myšlenku - vesmír beznaděje však má své hranice a Sulanova psychika je vymezila důvěrou v revoluční chaos, důvěrou v prolínání obecných zákonitostí a konkrétních absurdit. Proto stojí zato uklidit se a stát se menším, nenápadnějším stromem, zákrskem, klečí, bonsají...

Sulana pravdaže napadlo, jak na to. Vždyť o tom přemýšlí od samého jara. Od té noci, kdy se vnučka aparátníka vysvlékla do naha v našlapaném barrestaurantu Na růžku. Té noci totiž pochopil, že se lidi přestávají bát - a bát se začal on. Nebyl to strach, pro který nemůžeš popadnout dechu - byla to noční můra a za denního světla neodbytný, panikou infikovaný ovád.

Sulan vypnul televizor. Pro dnešek dost informací - na Mount Blancu je přeplněno. - - -

Aby se mu lépe spalo, pootevřel okno a s pocitem válečníka, který sbírá sebedůvěru před zítřejší řeží, uvelebil se pod dekou. Čouhaly mu jenom ramena s hlavou - a s hlavou, nic s tím neudělá!, ještě svědomí. Ještě vzpomínky. Ještě smutek. Když se dvě Německa oženila, až roztaví železnou oponu, potom on konečně uvidí Radka. A řekne mu, že ho moc bolelo, když ani jednou nenapsal, a řekne mu, jak je rád, že se vrátil...

Po tolika letech, po dlouhých osmi letech už Radek musí chápat, že v tom lese to byla náhoda. Nemohl za to, že vítr shodil zaklesnutý smrk zrovna na pěšinu, po které šla mamka...

A vida, ledva se rozhodl, noční můra mu dala pokoje! Ráno čile vyskočil zpod deky jako už dlouho ne. Nesmí promeškat Helenku Vojtovou, až se vyřítí z protějšího bytu a jako vždycky poletí do práce na poslední chvíli. Kolébavou, těžkopádnou chůzí špehouna vykoulel se na spojovací chodbu, kde natřel krémem boty. Helenka Vojtová, jindy taková čiplenka!, ne a ne se vyřítit: popadl tedy kartáč a boty nablýskal tak, že se v nich zrcadlil. Vojtová zřejmě zaspala. Přinesl tedy další pár bot a celou proceduru zopakoval.

No konečně! To ale byla doba! Už se napomádovala, umělecká hvězdička! Chvatně, zbrkle si obouvá střevíčky s vysokým podpatkem: zvoní to, cvaká to, křupe to.

"Co vy tady tak brzo, pane řediteli? Vy se dneska nějak pulírujete!"

A letí.

"To víte, přivstal jsem si. Musím poslat ženské z kontrolní na stopinventuru. Na Růžek. Už tam dlouho nebyla."

Jeho bububu zabralo: Vojtová zpomalila, aby jí neuteklo ani hlásky.

Ředitel Sulan může být spokojený - do půl hodiny se Ryneš všecičko dozví. Aby to bylo dvakrát jisté, Sulan si umanul otevřít ještě druhý informační kanál. Cestou do práce zavolal do kontrolní účtárny:

"Soudružko Formánková, ať z vaší kanceláře nikdo neodchází! Žádné nákupy! Žádní doktoři! Odvezu vás všechny tři na inventuru."

"A kam, soudruhu řediteli?"

"Na Růžek, kam jinam. V dubnu jsem je toho ušetřil a teď už jim to neodpustím. Zatím nashle!"

Tak. To by v tom byl čert, aby aspoň jedna z těch třech nedala Rymešovi avízo! A možná hned všechny tři! Pro pár stovek od pana Ryneše se o telefon třeba poperou! Teď je třeba dopřát Rynešovi čas, aby stihl přesunout načerno koupený alkohol ke Štěpánkovi. Čas, aby stihl vypůjčit si v Sokolské ozdobné sklenice na pivo.

Sulan tedy posnídal v bufetu a dokonce si ke spišskému párku i sedl. A protože chtěl dopřát Rynešovi opravdu dost času, objednal ještě malé plzeňské a turka navrch. Pro ředitele samo sebou neošizeného, ale stejně z kávy koupené načerno. Pch! Sulan přece zná s v é lidi! A právě tihle a jim podobní si budou naříkat, jak to v tom socialismu nemohli vydržet!

Přitom nejvíc toho musil vydržet on. Totiž: vychoval v sobě despotu vyplivujícího z úst jediné tři věty, totiž rozkazy: "Nemluvit o ní! Nevzpomínat na ni! Zapomenout na ni!"

Na koho?

Přece na Marušku! Na čtrnáct společných let. Musil zapudit vlastní bolest, když viděl Radkovy oči. Stesk mu neměl drásat duši, když viděl Radkovy oči. A protože Radkovy vyčítavé oči viděl den co den, pokradmu, po kouscích vynášel z domu všechno, čeho se kdy Marie dotýkala, aby vyčítavé oči ztratily paměť. Zatáhl železnou oponu za svým citovým

štěstím, a kdyby nezatáhl - jak by se ubránil vyčítavým očím, jak by se před nimi ovládl, kde by vydobyl odvahu do zítřka?

Takřka po hodině se spokojený Sulan přece jen zvedl. Za takovou dobu Ryneš stihl i odměnit se za informaci, je si jist. "Tak dámy, frčíme! Odvezu vás," řekne co možná nejpřirozeněji do rozzívnutých dveří účtárny.

Auto řídí s přehledem a beze spěchu. Je spokojen sám se sebou: zahájená sebespásná ofenzíva zůstala neprohlédnuta a on ji spolehlivě režíruje. Jen však minou přikrčenou budovu mateřské školky, před kterou štěbetají neposedné děti, Sulanovy city provětrá vítr. Zrovna do této školky vodil malého Radka! Svého jediného, a ještě vzal po vojně nohy na ramena a fouknul až za železnou oponu! A on vůbec netušil, co má mladý za lubem. Radek! Ani se nezeptal, co táta na to. Časem přestaly Radkovy oči vyčítat. Dívaly se na tátu, jako by ho vůbec nebylo.

"Kde jsou ty věci?" vybafl jednou Radek.

"Už je nepotřebujeme...," odpověděl mu.

"Ty je prodáváš?"

"- - -?"

"Ty je zahazuješ?"

"- - -?"

Šok ze synovy útočné přímočarosti ho proměnil ve schlíplé psisko. Radkovy oči mu řekly:

"Co je to za komunistickou komisi? Vy tam hlasujete ještě před přijímačkama, kdo bude přijatý na gympl, a kdo ne?"

"- - -?"

"Ty můžeš takové věci dělat? Jak to, že jsi v tý komisi taky?"

"Instaloval mě tam městský výbor. Řekli mi to jako hotovou věc. To nešlo odmítnout."

"Jak to, že ne?"

"Takové věci nedokážeš ještě pochopit, Radku. Existuje něco jako stranická disciplína. Odmítnout, neposlechnout, to je sebezničení. Svezlo by se to i na tebe, ty bys byl ten, koho nevzali na gympl."

"Ale Ditu nevezmou! Jí se to doneslo! Odsedla si ode mě! Sedí vedle mě od čtvrté třídy a tři měsíce před koncem devítky si odsedla!"

"Radku-ůů! Budeš mít jiné kamarádky... Nějaké to slovíčko vydržíš, ne? Chlape jeden!"

"Neřekla ani á, a prostě si odsedla! Nikdo se ke mně nepřidal! Jsem v lavici docela sám! Tááto!"

Dřív si Sulan myslil, že Radek jenom nechtěl poslouchat jeho lamenta. Po letech má za to, že jím syn jednoduše pohrdal. Vlastní táta mu nestál ani za slovo rozloučení. Ale popravdě - kdyby v jedenaosmdesátém věděl, že Radek plánuje skok přes železnou oponu, zalarmoval by kdekoho, jenom aby mu to překazil. Co tady tomu nevděčníkovi chybělo? No co? Vždyť měl úplně všechno! Co se mu nelíbilo na socialistické společnosti? (Ten chlapec, co nosil trenky po taťkovi, vždyť na běhání po zahradě mu docela seděly a ty nové mu mamka šetřila na tělocvik, tak ten uplandaný hošík to dotáhl z účetního až na hlavního účetního, z hlavního účetního na referenta práce a mezd, z referenta práce a mezd na ekonomického náměstka ředitele a nakonec až na samého ředitele. Což mu socialistická společnost nedokázala, jaké možnosti dává obyčejnému... venkovskému člověku? Nýmandovi, který měl na vkladní knížce sotva tři tisíce a to byl celý jeho kapitál?!)

"Doleva to máte na Růžek blíž," upozornila Formánková, když stáli na křižovatce na červenou.

"Pojedeme do Sokolské, paní Formánková. Rozmyslel jsem si to. Uděláme tu inventuru v Sokolské." Budou tam chybět sklenice. Načapají Štěpánka, že má zásoby západního šnapsu a žádný příjmový doklad k nim. Jo, milé účetní, jste stejně naivní jako ta plašmuška Vojtová. Spolky jste mi to i s navijákem... Inventuru na Růžku! Takový nesmysl. Přece nepůjdu hlavou proti zdi! Nejsem bez mozku, aby mi nedošlo, že Ryneše je lepší nechat na pokoji. Ten podnikavec si je podezřele jistý! Má někoho za sebou, jak by si jinak dovolil provozovat v lokále takové čuňárničky a ještě k tomu pod esenbáckým dohledem? Nic netušící tajemník Vojta - toť sebevědomí těch zvrhlých individuí! Kristepane, kam až to v Československu došlo!...

Obětován bude Štěpánek. Je to pro mě míň riskantní. No, paní Formánková, proč ten kukuč? Takový vyděšený... Dělá vás to ošklivou. A starší!

ČÁST DRUHÁ
KULOVÝ BLESK
I.

Větrný poryv, natolik lítý, že zadrcal nedovřenými okny a prohnal dvorem plechovky od džusů i povalené popelnice, nepohnul rozezlenými uvnitř. Nikdo nepoodešel, aby okna dovřel, natož uklidil binec pod nimi. V nich samých zadul tajfun: v rozkaceném Štěpánkovi a v hysterickém personálu barrestaurantu Na růžku. Ten Štěpánka výhrůžně obstoupil a Ryneš, vždycky a také teď o krok vpředu, rozpřáhl ruce:

"Vidíš?" hrdopyšně a láskyplně zároveň jako by obejmul chlapeckého číšníka k obrazu svému vychovaného, oddanou uklízečku důchodkyni, zulíbající mu ruku, když jí poprvé vstrčil do zástěry tři padesátikoruny na přilepšenou, obě kuchařky, z nichž starší mu nemanželské dítě vloni povila a mladší ji dožene po Novém roce, všechen svůj personál panovačně obejmul a důrazně, slůvko za slůvkem cedil mezi zuby:

"No vidíš, Pepinko! Samý blafy. Nikdo si ničeho nevšim. Není ti krapet hanba? Svý hříchy bys chtěl hodit na druhýho? Já vím. To vím, bývalý kámoši... Jak jsem se v tobě zklamal! Nedošlo ti, že páchás trestný činy? Pomluvy! Podvod! Nařčení!..."

"Tak mě zažaluj!" zařičel Štěpánek a byl to skřek pomatence.

"Co si na tobě vezmu. Vždycky jsi byl nula - kurva kamarád."

Štěpánka napadlo, že člověka nepoznáš za celý život a tím spíše se neovládl: vrhl se na Ryneše jako zběsilý. Ryneš skončil na podlaze a Štěpánek do něho bušil hlava nehlava:

"Ty sketo! Ty svině! Chtěl bys, abych to slíznul za tebe! Ty... ty...!"

Ryneš kopal nohama, stiskl útočníkovi hrdlo, prskal a plival na něho - všechno marně. Štěpánkova zloba je k nepřemožení.

Už si to uvědomily i kuchařky. Už se rozhodly. To tak! Aby se tak Zbyňkovi něco stalo! Kdo by jim podstrkoval na malé? Ty hajzle Štěpánkovic, to si vypiješ! Jako na povel každá z jiné strany zakously se Štěpánkovi do stehen.

Štěpánek zavyl a bojovnost z něj odcházela. Sesul se na podlahu a pak už jen vnímal kopance a plivance, které ho zhusta pokropily.

"Zmetku! Vypadni! Zmetku!" uslyšel zpola v bezvědomí, když ho brigáda socialistické práce vyvalila před Růžek, jako ten sud piva. Bez vlády zůstal ležet na dlažbě a jeho pohled vlhkých očí zadrhl o kliku venkovních dveří. Skorem stejnou přece bral do ruky dennodenně. -

(... "Mami? Proč jsi po válce došla jenom na Šumavu?"

"- - -?"

"Proč ses nevrátila do Krakova?"

"V Krakově zůstala díra po mým dětství."

"- - -?"

"Nechtěla jsem ji vidět."

"Nepřišla sem za tebou?"

"- - -!"

"Nemyslíš na ni?"

"Ne. Ty jsi mý dětství!"

"- - -!!"

"Nehraj si pořád s tou mašlí! Ukaž. Kdo to má pořád uvazovat?...") -

... Hypnotizuje ho ta lesklá vlnovka kovu, po níž se k sobě přibližují lidé. Podobnou kliku měli ve dveřích českobrodskýho sálu, odkud on s Rynešem, celá silná pětka, utekli záchodovým okýnkem. A snad úplně stejná klika trčela ze dveří nemocnice, kde pak leželi se zápalem plic a jedině to je tenkrát zachránilo od vyhazova ze školy: i říďa měl zápal plic, dvakrát, a nakonec i rakovinu, jednou.

Teď Ryneš kliku div neutrhl, jak říznul dveřma. Za vším. Za kámošstvím, za společnýma rokama ve škole, za zlatokopeckýma výpravama do kšeftů. Jednou tam, druhdy tam - vždycky se spolu šábli na půl. Teprve tady v Poříčíně jeli každý na svým - ale pořád kryli záda jeden druhýmu.

Samosebou... to... Zbyněk ví, že kupuju maso v nucáku, ale na to se při inventuře nepřišlo! Přišlo se jen na to, co ve skutečnosti proved Ryneš, a ne já! Nejhorší je, že z toho nemůžu ven - co mi bude platný, když policajtům zazpívám, že šnaps patří Rynešovi a pivní sklenice mně? Co mi to bude platný? Předně jsem Rynešovi... to... píchnul, takže v tom jedu taky a ke všemu by Ryneš zazpíval, že švindluju s masem. Poldové prošmírujou všecky nucáky kolem Poříčína a... to... zabásnou mě tak jako tak...

Vyšetřovatel mě nesmí dostat do ruky. Vyšetřovatel mě nesmí dostat do ruky! Vyšetřovatel mě nesmí dostat do ruky!!

Ale kam se poděju? Do prdele - kam?!

Kurník kam!

Kam bylo tak silné, že zvedlo zmláceného Štěpánka se země.

Jiří Sulan právě vylezl z vany. I dneska je na Mont Blancu přeplněno. Sulan by byl tak spal, tak spal!... Jenže cožpak to jde, když pořád myslíš na svou obstrukci? Bůhvíproč se teď bojíš, že od zítřka budou tvé finesy tak průsvitné, až si jich někdo povšimne. Někdo mocný..., někdo mocnější tebe.

Když plánuješ lstivou taktiku, jsi nadšený vlastním nápadem - v prvním opojení ti připadá div ne geniální, podceňuješ protihráče, ovšem i to podcenění obelhávaných je pouhou kocovinou, a když vystřízlivíš ze sebeobdivu, naopak si připadáš být naivním troubou.

Jak sis to vymyslel dál? Jakže to bude pokračovat?

Až ti účetní z kontrolky položí na stůl spočítanou inventuru, splníš svoji oznamovací povinnost: byl spáchán trestný čin. Až uzavře policie vyšetřování a prokurátor podá na Štěpánka (ne-li i na Ryneše, kterého Štěpánek strhne s sebou) žalobu, ty pak na pracovní poradě vedení Restaurací a jídelen a na schůzi výboru základní organizace komunistické strany prohlásíš, že si jsi vědom své osobní odpovědnosti za skandál, který závažným způsobem poškodil socialistickou soutěž a dokonce i kvalitu řízení celého národního podniku. Proto potrestáš v první řadě sebe sama: odstupuješ z funkce ředitele a osobně teď povedeš restauraci Sokolská. To je nejlepší způsob, jak se na veřejnosti poctivě přihlásit k vlastním chybám. Každodenní prací v provozu hodláš smýt špínu z národního podniku Restaurace a jídelny v Poříčíně...

Dobře víš, že až potud to půjde jako na drátku, protože nikdo z těch pod tebou si netroufnou odporovat ti. Jenže ty půjdeš ještě dál: jsi totiž nomenklaturní kádr okresního výboru partaje - ten tě na ředitelský post dosadil a jedině on tě smí shodit zase dolů. Ty ne, Sulánku! K čemu se chystáš, k ignorování okresního výboru, k závažnému rozhodnutí z vlastní vůle, to je stranická nekázeň, a okresní výbor nic takového nedovolí. Soudruzi tajemníci nejspíš

prokouknou, žes hodil flintu do žita, že zrazuješ věc strany a hledáš místo, kam by ses schoval před odpovědností za socialismus, který se nepovedl. Soudruhům tajemníkům dobře dochází, že oni jsou odpovědní ještě víc nežli ty, ale mají smůlu - nemají se kam schovat. Dovolí jinému zdrhnout z jejich společnosti a spasit se?

Někdo zazvonil.

Proboha, jak je to možné? Teď večer? Nikoho přece nepozval!

Neznámý dal o sobě vědět znovu, tentokrát dlouze, předlouze, přenaléhavě.

"Nonono! Jenom ne tak hrr!" zahučel vyrušený Sulan. Hodil přes sebe župan a bosý šel otevřít.

"Áleále! To jsou hosti! Co vás ke mně přivádí, soudruhu Štěpánku?"

"Jděte někam s tím divadlem!"

Sulan rád vyhověl. Vzrušení mu zrychlilo tep a do očí se vrátila sebejistota. Oběť jeho manévrování stála před ním zpola rozkacená, zpola vyčerpaná. Dnešní Štěpánek, troska Štěpánka včerejšího, připomínal opilce. Se svěšenou hlavou, pocuchaný, s utrženými knoflíky u košile opřel se do dveří, aby si vynutil cestu dovnitř.

"Nonono! Moment," ohradil se Sulan. "Dneska nejsem na návštěvy naložený. A oblečený teprv ne."

"Jdu za vámi... to... pracovně, pane řediteli..."

"Tím spíš, člověče! Domů si práci nenosím. Přijďte zítra do kanceláře, soudruhu Štěpánku."

"Kdepak zítra, pane řediteli!" Štěpánek je už vyzutý a Sulana udeří do nosu kyselý pach propocených ponožek.

"Trochu ohledů, soudruhu Štěpánku. Trochu ohledů bych prosil..."

"Bravo, óhledy-y! Moje řeč! O óhledy jdu... to... prosit já, pané řéditéli," Štěpánek zase a už sedí v obýváku na pohovce. "Vy si neuděláte pohodlíčko?" podiví se, když ředitelovy kroky vedou jenom mezi dveře.

"Neposadím!" Sulan sveřepě. Jen zlehounka, štítivě dotkl se vetřelce znechuceným pohledem. Vadí mu, jak ho Štěpánek oslovuje. Prý pane! Je z toho cítit neoficialita, despekt, rovnostářství, a to není dobře. Sulan si musí zachovat odstup, na nějakou pouliční familiérnost není zvědavý: vždyť včerejší inventurou odstartoval křižáckou výpravu proti tomuto pohanovi a pohan, chasník, se přišel bránit, není-liž pravda? Může být dokonce troufalý, útočný a agresivní! Nenene, žádné pane. Hezky od těla, holenku, hezky s odstupem!...

"Řekněte mi, pane řediteli, co má v lidským životě smysl? Všechno je tak proměnlivý, tak bezohledně proměnlivý!... Proč plánovat... to... život..., budoucnost... tak a tak to udělám..., to a to dokážu...? Stejně je to všechno o ničem! Na nahý život je... to... hnusný pohled. Hnusný, říkám vám."

"Jak nahý? Jak, soudruhu Štěpánku?" hlesl Sulan. Musil přece přerušit pohanovo lamento: tím smutkem, tím nihilismem vsévá Štěpánek do jeho nitra to nejnepotřebnější - totiž sebezhnusení. A na to není Sulan připraven. Likvidovat překážejícího můžeš v boji - jedno zda v chladně prokalkulovaném, nebo pudově lítém, hlavně v boji!... Jenže tenhle protivník nemající ani potuchy, že je tvou naplánovanou obětí, tenhle protivník se ti zjevuje jaksi v nemateriální, nefyzické podobě. A ono to lechtá tvoje emoce, ono to škrábe tvoje svědomí a ty nemůžeš nic z toho potřebovat. K čemu by potom byl tvůj lstivý kalkul?...

Ovšemže Štěpánek netuší, že ty se vlastně bojíš, a vede si svou:

"Vy jste politicky vyspělejší, pane řediteli. No schválně. Co tomu řeknete? Když sem přišli Rusáci..., vlastně ne..., až v sedmdesátým vyšoupli mýho tátu káesčé. Předsedou prověrkový komise byl tátovo spolužák. A odstřelil ho. Táta potom pil. Tak dlouho mě máma posílala pro tátu do hospody, až mi to zůstalo. Stal jsem se číšníkem..."

"Promiňte, že vám skáču do řeči. Promiňte, soudruhu Štěpánku. Cítím s vámi. Cítím s panem otcem. Ale nechápu. Nechápu! Vy jste sem přišel, abyste mi vyprávěl právě tohle? Teď v noci? Každý přece máme svůj osud! To se prostě nedá nic dělat, soudruhu Štěpánku...."

"No právě! Dobře to říkáte - osud. Musí v tom být osud. Svlíknul se do naha, ten osud... Já ho vidím, nestydu... No řekněte sám, pane řediteli. No řekněte sám, pane řediteli... S Rynešem jsem chodil do Pionýra... Já mladý pionýr Československé socialistické republiky slibuji na svou čest, že se budu učit a jednak tak, abych se stal platným občanem socialistické vlasti...! Vždyť to dobře znáte... Ale co z toho?... Včera u mě udělaly účetní z kontrolky stop inventuru. Na co přišly? Dozrál jsem na prokurátora. Naservírujou vám na stůl zprávu o inventuře a vy mě za á sundáte z funkce a za bé pro změnu vy naservírujete na stůl policejního vyšetřovatele... Dělá se to tak, že jo? Ale já protestuju! Protestuju! Ty fláděry z Německa nejsou moje. Jsou Ryneše!... Jenže ten se z toho vykrucuje! A ta jeho banda socialistická, ta taky!..."

"To je vážné, co říkáte, soudruhu Štěpánku. Chcete mi tedy namluvit... No soudruhu Štěpánku! Není vám hanba? Takhle pomluvit nevinného! Takhle ho nařknout... To bych do vás opravdu neřekl... Soudruh Ryneš je jedničkou mezi m ý m i vedoucími pracovníky, jedničkou, zdůrazňuji, jedničkou!, pořád jste v jeho stínu... Rozumím. Štve vás to! Nedokážete se s tím vyrovnat! Udělalo by vám dobře, kdybyste soudruha Ryneše zdiskreditoval... Vaše pramička klesá ke dnu a vy byste rád, aby se s vámi utopil hned celý Poříčín, že ano... Trochu ohledů bych prosil. To je značně nemorální, co děláte...

Apropó! Dejme tomu, že všechno, co mi tu vyprávíte, je pravda pravdoucí. Dejme tomu, že vám chci věřit. Ale tvrdíte, že Rynešův západní šnaps kde se vzal tu se vzal zrovna ve vašem skladu! Bez vašeho vědomí?! To mi chcete namluvit? Od toho skladu máte klíč jen vy, soudruhu Štěpánku..."

Štěpánek svěsil hlavu:

"No právě! V tom je ten průšvih! Jedu v tom tak jako tak."

"Pak ovšem nechápu, co po mně chcete!"

Sulanovi se vrací sebejistota. Jeho neklid odumřel. Má toho holomka pod kontrolou a příští věci poběží podle jeho zapískání. Už se vyžívá ve vítězství:

"Co ode mne žádáte?"

Sluní se ve vítězství:

"Proč jste vlastně přišel?"

Libuje si - vítězný a spokojený:

"Mám právo na své soukromí. Je po půlnoci. Jsem také člověk."

Nato Štěpánek uchopil Sulana za zápěstí tak zprudka a tak úzkostně, jako by se bál, že se pod ním propadá zem. "To bych byl rád," zašelestilo mu v ústech. "Kdybyste se tak ukázal... jako... jako člověk. Víte, víte, pane Sulane, v naší branži jde vždycky o tři věci. Za prvé o peníze, za druhé o prachy a za třetí o mamon. Jsme legální podsvětí. Na všechno se díváme skrze peníze. Na člověka. Na život. Na sebe. Já jsem vůl. Nedíval jsem se skrze prachy na kámoše."

Stisk Štěpánkových rukou teď povolil. Noční host se zvedl z pohovky a dorázoval k oknu, jako by škvírou v žaluzii vyhlížel někoho známého. Napadlo ho, že tma má paměť a on z ní šeptavě vyčetl:

"Taťku přejel vlak. Těžko říct, jestli to byla opravdu náhoda. Nešťastná - jak se říká... Taťka měl v krvi dvě promile, to je fakt..."

Sulan ustrnul:

"Proč mi to říkáte?" Je ta pápěrka v pořádku? Nevyvede mi tu něco?

"Přišel jsem s prosíkem" Štěpánek zjihleji, "Když jste taky... to... člověk. Dokažte to - píchněte mi."

"Co-cože? Jak si to představujete, proboha!"

"Jen se nedělejte! Říďa může všechno..."

"Člověče, nefantazírujte!..."

"Moh byste tu inventuru shodit se stolu. Jako že neplatí. Nebo platí, ale dodatečně se jako našly převodky a dodáky... Vždyť ty fígle znáte... Vždyť by to nebylo zadarmiko. Jsme tady sami - klidně si řekněte, na kolik byste ten... dobrý skutek... to... ocenil."

"No-o!... No tohle! Vy jste se docela zbláznil!... Nechápete, jak mě urážíte? Za koho mě máte, člověče?" Sulanovi je opět nanic ze sebe sama. Vlastně je herec. Vlastně spíš maňásek. Desítky let touží zachovat si sebeúctu. Je to neustálé bruslení mezi tím, co *musí* a co by *chtěl*. Odměnou té schizofrenní exhibice jsou klid a bezproblémovost. Klid a bezproblémovost, dvě nejvýše postavené hodnoty. Která ruka zahýbala maňáskem až do těchto nížin?

Ruka životních podmínek. Ruka světového politického klimatu. Ruka... Na kolik viníků ukázat a proč? Kdo by se ohlížel do hloubky, když jde o holou existenci? Když živočišný strach zavalí člověka neurotickým hnidopišstvím a svědomí mu rozlomí vejpůl.

Blázne! Půlka tvého svědomí je jejich. Blázne! Půlka zase tvoje, a ta tě bolí. Teď právě nejvíc. Ty nevíš, co se sebou samým. Štěpánka utopíš stůj co stůj. Pošleš ho za mříže. Vybral sis jeho, a ne Ryneše, protože Štěpánek je měkčí. Není takový hajzl jako Ryneš. Má zranitelnou povahu. Proto právě Štěpánka obětuješ a sám sestoupíš z výšin, abys opanoval jeho post. Tam na tebe nebude tolik vidět a - při vší smůle aspoň jedno dobro - ani tam nebudeš mít hluboko do kapsy.

Ale proč tě bolí tvoje půlka svědomí? Je to proto, že tváří v tvář Štěpánkovi z tebe uniká sebeúcta a zjevuješ se před sebou samým jako padouch? Opět přiskotačil hošík v taťkových trenkách. Lžíce stalince valí bahno až k samému břehu, až na břeh. Právě tam běží pionýři. Vyzáblý dlouhán je nejrychlejší. V bahně se zmítají kapři a jelci, život se jim kvapem krátí. Cesta k nim se krátí. Dlouhán je rychlý. Je sveřepý. Je nebojácný. Musí i do toho bahna, aby se mu podařilo dokázat, pro co svedl tenhle závod: jeho ruce užuž vysvobozují lysce, ale kapří tělo je kluzké a znovu se vnoří do černavé kaše...

"Tak si tedy pamatujte, že se něco stane!" drtí Štěpánek mezi zuby a Sulan vezme znovu na vědomí jeho přítomnost. "Něco... něco... takovýho..."

Jsi nevyrovnaný, Štěpánku, jsi psychicky labilní. V krizových momentech nedokážeš obstát, uvažuje Sulan, teď už rozezlený i na vlastní vzpomínku, která přišla nevhod. Kššt! Opeřenče s figurou mužského!

S pocitem naprosté převahy, s vírou v neodvratitelné vítězství, chlácholen bezzubou útočností připosraného protivníka jde Sulan k lednici a otevře si pivo. Pořádně spláchnout bahnitou pachuť tohoto hovoru! Poslouchat nářky té vyděšené hromádky neštěstí - to je zkouška dobrých nervů.

"Co se stane? Co něco? Něco hrůzyplného? Něco neskonale tragického? Spácháte snad sebevraždu? Ano?" pronesl Sulan dutě a také studenou ironii spláchl pivem. Také pionýra v bahně spláchl pivem. Také spořivého tatínka a jeho trenýrky na sobě. Všichni a všechno mu teď překáželo...

Na žádné z polovic tvého svědomí teď nezáleží. Ani na té, co ti vzali tamti, ani na té, co sis ponechal. I pouhý zbyteček tvého čisťounkého já je v tuto chvíli starožitností nehodící se do těchto dnů. Protože co by to bylo za spravedlnost, kdyby si tenhle připosránek kliďánko spokojeně mamonil, už dávno překročiv meze zákona, zatímco ty, ty, kterýs žil pro nadosobní vize, měl by ses stát lidským smetím?!

Čas rozhodl, že tvá víra nebyla tou pravou. A co s tím teď? Ve jménu víry v altruismus šel jsi bojovat. Ano! Bojovat! Bojovat! Nic jiného než bojovat, protože jsi jim dal půlku svého svědomí. "Jenže tobě, Štěpánku, nestačily nové trenýrky! Ty jsi kupil many..., kupil a kupil! Kašlal jsi na víru! Věříš jedině na many!" Sulan náhle ustrnul. Proboha, co je to se mnou?! Já se neovládám! Přemýšlím nahlas! Právě před ním!

Vylekaně zapátral v obličeji zkoprnělého Štěpánka. Zjistiv, že není důvod litovat samomluvy, vmetl do vyděšených očí:

"V podstatě celý život sním o tom, že vytvářím pro lidstvo něco lepšího. Něco velkého, důstojného, ušlechtilého... Chleba všem, co jich kontinenty nosí... Tak i práva stejná... A co z toho vlastně mám? Co mám z toho, že jsem stranicky ukázněný a že mám rozpolcené svědomí? Jedna polovina odevzdaně slouží jim, spolubojovníkům, a druhá polovina...? Ta druhá je smutná. Protože jí je jen poloviční kousek a ani na tu nemám kdy..."

Vyzáblý dlouhánek s rudým šátkem na krku zběsile šátrá v kašovitém vězení. Kde je kapr? Kam se poděl? Nemohu ho najít! Přece tu byl, už jsem ho držel... Černá kaše se utrhne. Mlaskne. Mlaskne a polkne pionýra, který chtěl zachránit rybu...

Sulan se přišoural k oknu a vytáhl žaluzii a odhrnul záclonu. Pouze tenounká bariéra skla ho dělí od obrovitě nekonečného časoprostoru. A v něm jen světla panelových domů tu přibývají, tu ubývají a tento pohled z bezpečí bytu má Sulan nejraději: potají filozofuje. Noc vedle noci nabízí mu panoramatický průhled do duše, která je tajuplná a nedozírná jako noc na polokouli spářené s tmou vesmíru. Ta světla panelového domu, jež tu zaniknou, onde vyskočí nanovo, to jsou prchavé duševní pocity.

Sulan se pokorně vnoří do své duše jako do zpovědnice, protože duše chce být vnímána, duše chce být živá, ne umrtvována schůzemi, poradami, školeními, stereotypem vět a pohybů, setrvačností úkonů a zmechanizovaným myšlením, prokádrovanou slovní zásobou. Duše si přeje, abys měl na ni čas.

Tam někde vzadu, kde odhaduješ první patro rozlehlého domu, rozlilo se světlo ve tvaru obdélníku. To je slza tvé duše, která se rmoutí nad přeukrutnou podobou lidského světa: Méně mazanému podrazíš nohy, aby ses zbavil zlé předtuchy, že ty sám skončíš na kolenou, ne-li ještě hůře. Teď vykrojilo zlomek tmy jiné světlo - také v přítmí, ale jasnější a intenzivnější. To je čirost úcty, s jakou pleteš věnec z toho kvítí, kterým letěl kamarád, aby zachránil život rybě; ale nezachránil, umřel s ní. Duše, moje duše, je mi přetěžko, že jsem zosnoval bídnou lest.

Ovšem necouvnu!

Ten krkavec za mými zády celá léta jenom mamoní a mamoní a klove dravčím zobákem pořád větší kusy. Už mu mohutní i křídla, protože v Čechách umírá socialismus, dvě Německa jedno jsou a perestrojka je vylhanou zástěrkou přiznané porážky. V mé duši byla víra. Věřil jsem, čemu nebylo dobře věřit. Ale já nebyl vševědoucí a věřil jsem... Právě víra to byla, co kdysi udělalo mou duši hlubší. A jen má duše ví, že nebyla lačna mamonu, nýbrž altruistického ráje.

Když se Sulan odvrátil od okna, překvapením ustrnul: byl opět sám.

"Snad mu nevlez do postele?!" vypěnil Tonda Libý. Spočítal, že Štěpánek je v ředitelově bytě skorem hodinu.

Ani Helena ani Ryneš se nezasmáli. Helena nesnáší agresivitu. Vždycky přece existuje schůdnější cesta k domluvě. I Ryneš ví, že s tou nakládačkou na Růžku to přehnali.

Nemá náladu už od rána. Mamka ho vzbudila hned po páté: Zbyněčku! Zbyněčku! Pojď honem - zase jedna chybí!"

"Ale mami... To nemyslíš vážně... Padnul jsem do postele ve dvě."

"Když já nevím, co si počít! To už je pátá tenhle měsíc!"

"Mami, nech mě dospat, prosím tě... Až vstanu, koupím ti jich třeba sto!"

"To bys tomu dal!... Nač utrácet? Přinesu si z drůbežárny své... Ale takhle už to nejde dál - nenechám se pořád okrádat!"

Třebaže mrzutý, vyhrabal se nemotorně z postele. "Mami. Čeká mě perný den. Ta slepice je prostě fuč - co s tím mám dělat? Říkám, že ti koupím třeba pštrosa...," rozesmál se náhle. Ano, pštrosa! Toho by mamce nikdo neukrad. Vzpomněl na to léto, kdy měla mamka svatbu. Opilá vyběhla na dvůr, ze dvora na zahradu a odtud zadními vrátky do vonící nivy:

"Nesnáším ploty! Nejlepší je socialismus - nejsou v něm ploty!"

Kolem svý zahrady má mamka plot dva metry deset, kol něho ostnatý drát..., a přesto se jí ztrácejí slepice. Sotva stačí nosit z drůbežárny jiné...

... Taktak. Náladu nemá už od rána. A na Růžku tomu dal korunu. Ta šťouchanice se mu prostě vymkla z ruky. Měl pochopit Pepiho rozčilení a uklidnit ho. Kuchařky do Pepinky kopaly jako do psa. Rymeš měl výčitky svědomí už k večeru a spěchal do Sokolské - jenže Pepík nikde. Ani doma nepochodil, a to mu volal každou čtvrthodinu!... Pak ovšem zbývala jenom poliklinika, když ne rovnou nemocnice nebo policejní stanice. Všechno marné. Až dlouho po setmění vyzvedl si Ryneše Tonda Libý přímo z barové stoličky:

"Nasáváš jako houba a Pepinka už zpívá u Sulana doma, vole jeden!"

Teď musí Libý s Rynešem předvést, jací jsou diplomaté. Teď musí hasit, než se plamen rozhoří a všechno spálí. Všechno. Čtyři roky úspěchů, spolupráce, dobrého bydla, skvělých vyhlídek. V podstatě je logické, že Pepinka hledá spásu právě u starýho. Jde mu o to, aby se to ututlalo. Protože budou-li ho vyšetřovat poldové, Pepi sice bez zaváhání zazpívá, čí je šnaps a čí jsou sklenice, jenže mu to bude houbelec platný. Pojede v tom tak jako tak.

Ani Ryneš nechce, aby si Pepinku půjčili poldové.

Ani polda Libý to nechce.

Ani Helenka Vojtová ne. Jenom ta představa! Jenom ta představa, že na světlo boží vyjde zpráva: Erotická poslankyně! Členka komise veřejného pořádku placenou striptérkou! Neprovdaná vnučka stranického aparátníka! Jenom ta představa, že se lidé dovědí o čuňárničkách prováděných pod ochranou esenbáků a vlastního druha!... A to všechno v provozovně, kde zaměstnanci jsou nejlepší brigádou socialistické práce!...

Kluci to musí zažehlit. Dát vše do pořádku. D á t v š e d o p o ř á d k u . Mají na to celou noc.

Helena povstala od stolku u zrcadla:

"Už! Už se vykecal! Je na chodbě..." špitla k chlapům. "Schovejte se někam - nalákám ho sem."

Nato odemkla byt a vyšla ven. "Čágo, Pepi. Co ty tady takhle pozdě?... No těbůh! Co to máš s pusou, kdo tě tak zřídil? Který grobián?... To musíme vyčistit, pojď dovnitř... Pojď a neupejpej se, prosím tebe."

Štěpánek ucítil teplo Heleniny dlaně zrovna v místě, kde mu zaschlá krev slepila vlasy. Ženská ruka v něm budí už léta povděk a zjihlost. Kdysi, když už nebyl chlapcem a ještě ne mužem, uchýlil se do azylu před ženou, jejíž teplo od narození vnímal jako citové absolutno. Pak ho pojmenoval klamem, uzamkl se před ním do prázdné garáže a vysníval si ho zpátky.

"To mám od nejlepšího kamaráda," zašklebil se na Helenu. "Od bývalýho. Tak vřele jsme se rozloučili, že mi z toho opuchl ciferník..."

Helena zavedla Pepíka do obývacího pokoje. Přes sedačku přehodila flanelovou deku a řekla:

"Klidně si pohov, Pepi. Vyčistím ti rány."

Štěpánek zavřel oči, aby mu z nich nevyčetla, že ho starostlivé doteky dělají změkčilým. Škoda, že není první víkend v měsíci. To by do Poříčína přijela Helga. I ona mu takhle hebounce laská tvář a šeptá: "Citově jsi mě spojil s minulostí mého rodu. Dědeček býval malířem Poříčínska."

Štěpánek vnímá, jak Helga přečnívá všechny ženské, co jich kdy poznal. Ona jako by prošla tisíciletími a když řekne slovo, promluví v ní snad všechny ženy jejího rodu.

Jednou mu Helga řekla:

"Máš tady takový pořádek! Tak přísný. Tak úzkostlivý! Jako bys ani nebyl Čech. S tebou bych se nebála ničeho. Mohl bys pracovat u mé firmy!" Nato se odmlčela a dlouze, nepřítomně zavěsila pohled do větví stromů.

"Nenapadlo mě, že bys o mě tak hrozitánsky stála...," hlesl tehdy. Snad se bál vyrušit ji z hlasitého rozjímání, snad potřeboval dobrého o sobě slyšet víc.

Už čtyři roky každý první víkend v měsíci přijíždí Helga za Pepíkem, na procházkách se zavěsí do jeho paže a Pepík už ví, jak dámě nabídnout rámě, jak držet tělo, aby dávalo tušit i ducha vzpřímeného, jak negestikulovat a neprozradit neurotický neklid, ví prostě vše o patřičném chování v těch skvostných chvílích, kdy vede královnu. Už vstřebal i pojmy kultura životního stylu (ježíšmarjá, takový nesmysl v životě hostinského!), psychohygiena, vyváženost duchovních a hmotných statků... Je vnímavým, je učenlivým a dělá mu dobře, když je s ním Helga spokojená. Helga, přece vnučka umělce!

"Ty o mě tolik stojíš?" zopakoval tehdy.

A Helga se vrátila z té dálavy a místo rozněžnělého vzlyku vyšel z ní chrapot:

"Bože! Jak je to ponižující! Pokradmu sem jezdit jako ta nezbednice! Jako nějaká!... Nějaká!..."

Není však první víkend v měsíci a je hrou náhody, že právě v okamžicích Štěpánkova citového rozpoložení sebral Ryneš odvahu opustit skrýš:

"Nazdar, stará vojno! Tys tady taky? Trochu se nám to zamotalo - já vím, to vím."

Štěpánek okamžik lapal po dechu, pak se však vztyčil a zavrtal do Ryneše hněvivý pohled. Nebýt předešlého rozjímání o ženě, která mu patří sice jen dva dny v měsíci, ale pro niž má on přímo nebetyčný význam, nebýt právě této vzpruhy, bezpochyby by se na Ryneše vrhl. Naštěstí pro Ryneše je tu Helga stále a Štěpánek jí chce být hoden. Neodpovídá tudíž a pronikavou ostrostí pohledu nutí Ryneše k podbízivému chlácholení:

"Já vím. To vím. Byla to klukovina. Jako malí kluci jsme se porvali, fakt že jo! Kdyby mi tamti nepomohli, pěkně bys mě zřídil, ty jeden kyklope! No nic. Prostě nám povolily nervy. Za to může Sulan - doběh nás, ten vychcánek!"

S nadějí, že právě teď mu Štěpánek horlivě přitaká, odvážil se Ryneš blíž k němu. Jaké zklamání ho ovšem čekalo! Štěpánek k němu vzhlížel s tak opovržlivým odstupem, až to Ryneše urazilo:

"Nono-nó! Jenom se mi tu nerozbreč, Pepinko," a jeho předsevzetí usmířit se, ukonejšit Pepíka bylo tatam. "Oba jsme stejný podvodníci! Tak o co ti vlastně kráčí? Co na mě tak čumíš? Kdyby se to stalo tobě, taky bys mě v tom nechal!"

"Já bych tě v tom nenechal!" Štěpánek rozhodně, jako by chtěl říci, že přeci jenom existuje rozdíl mezi nimi. "Nenechal bych tě v průšvihu, který by byl mým průšvihem!" Helga je tu pořád! Ještě víc vznešená! Ještě víc hrdá (na něho)!

"Já tě v tom taky nenechám. Proto jsem přece tady, ty janku! Proto půjdu za starým. Přemluvím toho počůránka, aby inventuru zrušil. Vysvětlím mu, že jeho nejlepší vedoucí nemůže jít za katr. Nemůže mít zákaz hmotně odpovědný funkce! Nedává ti snad každým rokem diplom za výborný výsledky? Nedává tě za příklad ostatním? Nepíšou o tobě v novinách? Nedává tě okresní výbor káesčé za vzor? Pyšní se tebou! Předvádějí se tebou! A... a... Vylížem se z toho, jako tenkrát v Českým Brodě..."

Štěpánek nehne brvou. Dokonce zamíří ke dveřím. Odchází tak uvolněně, tak osvobozeně, tak bez zaváhání, že dnes poprvé, co se znají, cítí se být Ryneš tím menším z nich.

Štěpánek nedbá Rynešových argumentů ani pocitů:

"Vždycky jsi se přeceňoval. Piš si, že se Sulanem nehneš. Až si mě podají poldové, svezeš se v tom taky." A odešel, ani dveře za sebou nezavřel.

Za dveřníka tu byl Ryneš.

Sulan ne a ne usnout. Schován do tmy bytu melancholicky hroužil pohled do tmy hor a do tmy Poříčína. Osiřelá světla v oknech panelových stavebnic poskakují z místa na místo. Opět se dívá do své duše: není šťastný.

Když mu bylo čtrnáct, kluci se mu vysmáli, že nosí pugety zvonků a sedmikrásek na břeh, kde bahno polklo pionýra:

"Ty troubo! Vůbec nechtěl toho kapra zachránit! Chtěl si nabouchat panděro a bál se, aby mu kapra někdo nevyfouk. Proto všechny předběhl!"

I když klukům docela neuvěřil, nejistota ho zviklala. Ne za dobrý skutek, ale za krkounství zaplatil kámoš životem? Sedl na něho smutek kašírovaný zklamáním: čím je člověk nejvyšší ze všech tvorů?

Stejný smutek v sobě cítil i teď. A kdyby jenom teď! Přes polovinu života mu smutek brání procítit - právě že život. Jeho osvěžující čirost. Ví totiž, že existuje - jako chlapec ji poznal. Jako dospělý ne. Ta ideální jednota svědomí a skutků, která udělá život slastným a velkým. Kde je? Kam se poděla? Místo ní brodí se celá desetiletí v kompromisech, které jistí jeho klid. Klid je funkce, klid je plat, klid je byt a auto, nerušené soukromí po práci, zdvořilost lidí, které potkáváš, neměnnost frází, které posloucháš a které vyslovuješ. Až dosud ti kompromisy ostrouhávaly svědomí a výměnou za ně dostal jsi pocit bezpečí. A najednou si přijde Gorbačov a chce společný evropský dům. Najednou se Německá spolková republika ujme nevděčné sestry. Rádio Svobodná Evropa předčítá Několik vět. Kdo podepsal, kdo odvolal...

Crr. Crrr.

A ty se ptáš, zda jsi tu čirost života, tu vnitřní jednotu doopravdy obětoval na oltář pokroku. Ptáš se, zda to nebyla mýlka. Zda to všechno nebylo zbytečné.

Crr!

Zvonek?... Kdo se to k tobě zase vnucuje? Dávno po půlnoci!... Jistě se vrátil ten provokatér Štěpánek! Neotevřu mu! Nebudu se s ním bavit. Stejně ho zničím!

A co když ucukneš? Co když podlehneš výčitkám té poloviny svědomí, která je tvoje - a ne *jejich*. Výčitky jsou jak hladová kuřata - ať děláš co děláš, ne a ne je odehnat. (Ty ho pošleš do vězení? Ty to opravdu uděláš?)

Zvonek není k odbytí.

"Sakra, kdo je?"

"Tady Ryneš. Vím, že nespíte."

"No dovolte! Víte, kolik je hodin?"

"Jdu za váma jako vedoucí brigády socialistický práce."

Ještě mi vykládej, že to bereš vážně! "Nepočká to do rána?"

"Raději uvnitř, soudruhu řediteli..."

Pach zpocených ponožek pleskne Sulana přes nos. "Smím si u vás sednout? Mám za sebou perný den."

No né, té způsobnosti najednou! To není jen tak samo sebou. "Prosím, jen se posaďte. Pivo?" Sulan jde k lednici a vezme jednu láhev i pro sebe. "Co trápí vaši brigádu? Poslouchám vás."

"Kolektiv, který vedu," začne Ryneš rozvážně, "je pochopitelně velice pobouřen tím, jak hluboko klesnul vedoucí Sokolovny. K jakým nepoctivostem se snížil."

"To hovoří o vysoké morální vyspělosti vaší brigády. Vaše politickovýchovné působení přináší skvělé výsledky, soudruhu Ryneši."

"Přináší. Ne že bych se chtěl chlubit, ale tam, kde se točí peníze, není snadný vést lidi ještě k jiným hodnotám."

"Zcela s vámi souhlasím. Někdo toho nedosáhne nikdy. Ale vy jste to zvládl. Dokazujete, že jste právem považován za špičkového vedoucího pracovníka."

"Však si těch čtyř čestných uznání ze socialistický soutěže opravdu považuju! Přiznám se, že po celou dobu, co jsem na Růžku, jste mým vzorem právě vy. Snažím se vás napodobit, a právě proto mám takové výsledky."

Sulan se napil piva. Ryneši rynešovatý, jsi tak fikaný, nebo tak drzý, že so ze mě utahuješ?

Také Ryneš se s chutí napil. V láhvi nezbylo téměř nic. Tak Sulánečku, polaskali jsme se, ty kurvo, a teď se pomilujem:

"Proč jsem vlastně přišel, soudruhu Sulane. Kolektiv brigády socialistický práce mě vyzval, abych za váma zašel a promluvil s váma jeho jménem. Kolektiv je zaskočen a nepříjemně překvapen morálním selháním vedoucího Sokolské. Je si však vědom jednoho: po celý čtyři roky, kdy nám v socialistický soutěži šlape na paty právě Sokolská, osobnost soudruha Štěpánka měla pro můj kolektiv nenahraditelný význam. Právě soudruh Štěpánek to byl, kdo nás svým výkonem bez ustání nutil zvyšovat pracovní výkony, aby nás jeho kolektiv nepředstihl."

"- - -!"

"Celý čtyři roky na nás měl soudruh Štěpánek pozitivní, zdůrazňuju pozitivní vliv. To je třeba objektivně uznat."

"- - -?"

"Je třeba to objektivně uznat, soudruhu Sulane."

"No. Jestliže to vaše brigáda socialistické práce objektivně uznává, opět to hovoří o její morální vyspělosti. O kultuře myšlení, řekl bych."

"Ánó! To je to pravý ořechový, soudruhu Sulane! Kultura myšlení! Kultuře myšlení mý brigády je na hony vzdálený zatracení člověka, který ve slabý chvíli klopýtnul."

"- - -?"

"Proč mlčíte, soudruhu Sulane?"

"Fascinuje mě vaše rétorika. To bych do vás nikdy neřekl..."

"Ale vždyť jsem vám řekl, že se čtyři roky snažím vyrovnat se vám. Napodobit vás."

Je to poklona, nebo urážka? Sulan neví a mlčí.

"Zkrátka a dobře, soudruhu Sulane, právě pro tu kulturu myšlení si kolektiv brigády myslí, že soudruh Štěpánek by měl dostat šanci. Prosí vás, abyste mu ji dal."

"- - -!"

"Proč nic neříkáte?"

"Jakou šanci tím myslíte?"

"Ne já. Kolektiv."

"Jakou šanci má kolektiv na mysli?"

"Tu největší."

"Jaká to je?"

"Odpuštění. Naprostý odpuštění."

Sulan dopil zbytek piva. Civěl na prázdnou láhev, jako by právě z ní měla přijít nápověda.

"Soudruhu Sulane," houkl znovu Ryneš, "shoďte tu inventuru se stolu. Zahoďte ji. Spalte ji."

"Ale soudruhu Ryneši! Víte, co po mně chcete?!"

"Ne já. Já ne! Kolektiv!"

"Žádáte, abych podporoval trestný čin?"

"Já ne! Kolektiv!"

"Takovou kulturu myšlení jsem neměl na mysli, soudruhu Ryneši. Mám být příkladem! Měl bych být bezúhonný." Ačkoliv důmyslně volil slova, vědom si toho, že představení dostává závěrečný spád, vžil se do konfliktu do té míry, že zbrunátněl a zadýchal se:

"Já chci být příkladem! Já chci být bezúhonný!"

Do Ryneše jako když píchneš, zasunul ruce do kapes a zprudka se vztyčil, jakoby vymrštěn pružinou. "Tohle myšlení mi nejde na rozum!" vyštěkl. "Pane řediteli, vy jste opravdu mimo? Vám nedochází, co z toho bude? Jestli se v tom začne hrabat prokurátor a Pepinka dostane flastr - - - Tím pádem postavíte všechno na hlavu! Všechno! Celou vaši posranou soutěž!"

"Vy mě snad chcete politicky školit, pane Ryneši? Vy mě!" odsekl Sulan a také vstrčil ruce do kapes a tako povstal.

"Vypadá to, že byste školeníčko potřeboval!" chrlí ze sebe Ryneš. "Ale pořádný. To tedy nejste politicky na výši, když vám nedochází, že zesměšníte celou slavnou socialistickou soutěž. Už tak si z ní dělá kdekdo psinu..."

"Kdekdo? A vy především...!"

"Ne já! Já ne. Kolektiv!" Ryneš o překot. "Čtyři roky nás zásobujete diplomama, plácáte nám, připíjíte na úspěchy socialistickýho obchodu, ožíráte se a nakonec nás pošlete do báně, člověče!... Člověče!"

Nevěda to, škrtl Ryneš o Sulanovo nejcitlivější místo.

Už se to na tebe přivalilo znovu: Celý tvůj život je jenom jako. Všechno v něm je jako. Proto nemůžeš do nejvyššího poschodí duše. Ten zdánlivě poklidný život je ve skutečnosti živořením otrlého. Otrlý uklimbává nešťastného. Tak je to... A tenhle hamižník naproti si dovolí říct ti to, jako by byl sudím v tvém zápase...

"Zasloužíte si snad něco jiného?!" Sulan se přestal kontrolovat. Dorazím tě bez cirátů! Nebudu tě šetřit, parazite! "Ostatně o neobyčejné morální vyspělosti vašeho kolektivu jste mě přesvědčil hlavně vy. Už na jaře. Uměleckou produkci madame Sylvie mám před očima, jako by to bylo včera..."

"Ehm. Kolektiv brigády si nesmírně váží vaší tolerantnosti. Shovívavosti, řekl bych. Kolektiv se rozhodl pro neobvyklý program jedině proto, aby vyšel vstříc západním pracháčům. Soudruhu Sulane, vstřícnost kapitalistický upadlosti se přece bohatě vyplatila. Přinesla statisícový tržby na bankovní účet Restaurací a jídelen. No není to tak, soudruhu řediteli?"

Především na tvůj účet, dralo se Sulanovi z úst, ovšem tentokrát se ovládl. Ryneš je přece na lopatkách! Co nevidět se vypakuje - musil se dovtípit, že nepochodí.

Bylo tomu skutečně tak. "Nakonec - vzpomeňte si," přidal ještě Ryneš, aby přestál debakl co nejdůstojněji, "jako vedoucí nejúspěšnějšího kolektivu socialistické soutěže jsem už nikdy, nikdy nevypustil z toho... z úst... tu, tu prosbičku. Víte, co myslím? Abyste mi dal Růžek do ekonomickýho pronájmu. Tenkrát na jaře jste mi to fakt nandal. Zastyděl jsem se. Měl jste fakt pravdu. Cožpak můžou peníze vyvážit pocit, že si vás společnost váží? Uvědomil jsem si, že bych způsobil nenapravitelný morální škody v myšlení lidí."

Tak vidíš, že už máš dost, ty pacholku. "Pro ředitele není příjemnějšího zjištění. Mít v podniku takového vedoucího pracovníka, to už něco znamená!" přijal Sulan Rynešovu kapitulaci. Lítá saň dodýchává, zbývá vypoklonkovat ji. "Tlumočte kolektivu můj soudružský pozdrav. Věřím, že na takový kolektiv s takovým vedoucím to nejlepší teprve čeká. Čest."

Ryneš stiskl ředitelovu ruku a jeho tvář roztála do úsměvu úspěšného Američana. Čestné uznání však nebylo po ruce a Ryneš dobře věděl, že víc jich stejně nedostane.

Teď musí zakročit Tonda Libý. Ať on předvede, co umí, když je policajt!

Helena Vojtová přešlapovala u samých dveří ředitelova bytu, a přesto nepostřehla jediné zvýšení hlasu, jediný výkřik, sebekratší hádku. Nic. Pohoda.

"Snad mu nevlez do postele?" šeptl Libý. I on marně hádal, co se děje v protějším bytě. Ten klid je prostě podezřelý... Sehnutého Tondu už bolí v zádech - a ucho u kliky dveří Sulanova bytu se mu na dřevo div nepřilepilo: tak velice se Tonda zpotil.

Konečně! Že to ale trvalo! Helena s Tondou, v ponožkách, letí po špičkách do svého bytu naproti. Rychle za sebou zavřou dveře a znovu se na ně nalepí.

Ryneš se štrachá ze Sulanova bytu. "Tak dobrou noc, soudruhu řediteli. Budu kolektivu tlumočit vaše pozdravy. Dobrou noc. Čest."

"Ježíši, ten je ale měkký! Slyšíš ho?" zasupěl Libý. "Nezabila bys ho do hlavy?"

"Zabila," řekla Helena a pověsila se Tondovi na krk. "Toníku! Co z toho jenom bude?! Mám strach. Bude o tom mluvit celý Poříčín! Vždyť jsem poslankyně! Umíš si představit ten malér? Poslankyně striptérkou! Mám strach..., udělej něco, prosím tě."

Tonda přivinul Helenu na hruď kulturisty a poplácal ji po zádech jako věrného psíka. "Neboj se. Klid, Heleno. Já to zvládnu, mám plán." Když uslyšel, že Ryneš šátrá ve tmě chodby po jejich dveřích, s opovržením mu otevřel.

"Představ si to!" zaťal Ryneš pěst. "Mluvím s tím komančem jako teplouš a stejně je to houby platný..."

"Nech těch keců. Ty jsi frajer, jenom když je ti hej. Jenom když máš kolem sebe křoví. Sotva ti začne téct do bot, je z tebe podělánek. Kdyby po tobě chtěl pusu, dáš mu klíďo francouzáka."

"Já vím. To vím. Jedeš v tom taky!" ohradil se Ryneš. "Vy oba v tom jedete! Jestli mě Pepinka práskne, jako že jo, piš si, že zabonzuju taky. Jste v bryndě až po uši! Na placenou vysvlíkačku před veřejností se taky najde paragraf! A co tvoje funkce, paní poslankyně? Co dědulka na sekretariátu? A co tvoje náramečky, seržante? Tenhle skandál vás odrovná!..."

Tonda ví o lidech své. Kolik už jich jenom vyslechl! Zná jejich psychiku. Štěpánek s Rynešem nejsou profesionální lumpové. Profík, když je v bryndě, neztratí hlavu. Probírá varianty a kombinuje. Hledá. Zato Ryneš s tím úchylákem? Nejraději by schovali hlavy do písku. A když není písek k mání, ať je tedy humbuk, ať se skoupou taky ostatní! Všichni mají průšvih, a když všichni, tak mě to míň bolí, žejo?! Kolik takových už Tonda poznal! Není pravdou, že socialismus udělal člověka lepším. Socialismus je atheistický sen o pánubohu. Člověk jednoduše není socialismu hoden. Protože podstata člověka je zvířecí: Když máš v boudě suchou slámu a v kastrolu teplý žvanec, jsi hodný a napohled i hezký pejsánek. Ale sotva ti šlápnou na ocas, znáš jen dva způsoby: buď rafneš, nebo vlezeš do tý boudy s ocasem mezi nohama... Avšak j á ?! Odborník na život?! Profesionál?!

Tonda vyhodnotil situaci po svém: skutečným nebezpečím je panika těch dvou. Panice musíš svázat nohy. Proto pronese tak neuvěřitelně klidným hlasem, že z toho zcepení Ryneš i Helena:

"Koukni, Zbyňo. Ještě ti nikdo nezkřivil vlas a ty už bys kdekoho střihal dohola. Nebude žádný prokurátor. Žádný soud. Opláchni se lebeční krajinu studenou vodou a pak sežeň Pepinku. Sežeň ho a buďte zase kámoši jako dřív. Nejančete. Zítra otevři hospodu, jako by se nechumelilo..."

Když zůstali s Helenou sami, obejmuli se jako po dlouhém odloučení. Tonda chce družku uklidnit. Šeptá:

"Udělám to tip top. Nic se nemůže stát. Dva tři pátky budeme bez produkce a pak se na Růžek vrátíš. Neboj. Ještě pět šest měsíců a čtvrt melounu máme v kapse. Z dovolený v Jugošce se

už nevrátíme. Uděláme se pro sebe v Německu. Tvoji diváci nám rádi píchnou. Najdeme si prima džob. Mám pravdu, Heli?"

"Máš," řekla Helena krotce, poddajně. "Slíbils mi svatbu. Dítě."

"Slíbil a dodržím slovo. Ale až tam. Komoušům otroka nezplodím."

"Stejně je to k pláči. Nikdo mě nenutil, abych do strany vstoupila. Ale vystoupit z ní se bojím. To nemůžu dědovi udělat. Buď by to s ním řízlo, nebo by mě zabil."

"Až budeme venku, ať se třeba podělá!"

"Tondo... Je to můj děda..."

"Je to partajní kádr!..."

"- - -!"

"V osmašedesátým mi bylo osmnáct. Na gymplu volili předsedu Unie středoškoláků a učňů - jednatel napsal na tabuli tři jména. Tři kandidáty na předsedu. Kdo chtěl, přihlásil se a řekl, komu dává hlas. Jednatel psal čárky. Vtom někdo přihodil čtvrtý jméno - Tondu Libýho. A dostal jsem nejvíc hlasů. Tohle byla demokracie. Jenže do roka nám Unii zatrhli. Od tý doby jsem nic podobnýho nepoznal. Jenom poslušnost. Hnusí se mi poslušnost."

"Hnusí? Vždyť jsi mě nabil, když jsem nechtěla být madame Sylvia."

"Nabil jsem tě, protože jsi nechápala, že madame Sylvia je tvoje dobro."

"Teď už to chápu. Nááhodou - vždycky jsem byla normální poslušná holka. Dej se k nám do esesem. Strana tě vytipovala za kandidátku. Svaz žen tě navrhuje za poslankyni. Nejdřív čtvrt milionu, potom dítě. Vždycky říkám tak dobře. Celý život jsem hodná a rozumná - podle rozumu někoho jinýho."

Tonda se shovívavě uculil. Jsi zbavena vlastní vůle, socialistický type člověka. Zmrzačený type. "Čas letí, Heli. Chci to zmáknout tip top. Musím už běžet." Tonda si připjal opasek se služební pistolí a obuškem.

"K čemu to potřebuješ?" ulekla se Helena a dech jí ztěžkl na prsou.

"Hnusí se mi neposlušnost!" odfrkl Tonda.

II.

Štěpánek byl překvapen, kolik místa zaberou peníze. Vlastně se mu do baťohu nic jiného nevešlo. Zaváhal, zda by neměl vzít jenom marky, ale nakonec takový nápad zapudil. Nesmí se před Helgou objevit s prázdnýma rukama - jako nějaký outsider, jako nýmand! Plášť do deště (jenom aby nepršelo!), termosku se silnou kávou, uzené s chlebem a čokoládu složil do menšího příručního baťohu a takto ověšen vyrazil do noci. Ke sebespasení to má vzdušnou čarou sotva osm kilometrů, lesy dvakrát tolik. I když den prospí v houští, příští noc bude na čáře. Ovšem z Poříčína musí zmizet hned, hned teď, než začne svítat.

Nutkání zvednout telefon a uslyšet Helgu ho třikrát vrátilo do restaurační kuchyně, naposledy dokonce vytočil už polovinu čísla, zavěsil však, jako by ho telefon pálil v ruce. Hospodské přístroje přece odposlouchávají!

I v této chvíli, kdy všechno v Sokolské, všechno v Poříčíně naráz opouští, jako vždycky se vrátil z nejnižšího schodu a zkusil, zda zámek opravdu dobře drží. Pak hodil klíč do popelnice, vkradl se kočičím krokem se kradl do spícího Poříčína. Z hlavní třídy záhy seběhl do první odbočky a v ní si vybral už jen nejzastrčenější periferní uličku - neosvětlenou, životem opuštěnou. Stará, zpola zborcená selská stavení tu ohlodal zub času a právě čas zde zapomenutý, v rozvalinách opevněný, magicky lákal k sobě Helgu a Helga vodila Pepiho s sebou. Kdyby tu teď byla, jistojistě by svedla jeho mužství.

Nejsou všechny ženy jako maminka, nejsou...!

Velkopoříčské stavení mezi sklárnou a drůbeží farmou jézetdé se krčí v samém středu sadu obehnaného dřevěným plotem ověšeným ostnatým drátem. Kdykoliv Ryneš spatří střechu porostlou mechem, hnou se v něm city: co se jen našplhal do korun jabloní a slivoní! Co se jen nahledal vajec, když slepice místo do kurníku snášely pod vrbiště v lukách! Kdepak, už se to nevrátí!...

Ryneš má náladu pod psa. Jeho auto zlobně ňafá ve výmolech cesty. Ta cesta bývala asfaltová a zařídil to táta - ještě když byl živ a vedoucím agitačního střediska. Bůh ví, že pro tu barabiznu, kde cesta končí a kde se jeho život začal, okusil Ryneš pošklebků, že z nich měl mindráky. Rozpadlé zdivo chlívů, hnojiště uprostřed dvora, hned vedle dřevěná kadibudka (Když má v noci potřebu, drží to jak může, aby nemusel do zimy!) a v samotném stavení, bodejť nepodsklepeném, vlhko, až hrůza: v létě zápach mokrých stěn vyvětráš, zato v zimě se musíš hodně přemáhat. Ale mami to tak chce mít. Aby si připadala jako doma - doma v Sedmihradsku, odkud ji po válce přivezli na vylidněné Poříčínsko. Směla vzít jen pětatřicet kilo věcí s sebou, dostala tohle hospodářství a práci ve střepárně. Ale Poříčanky o ní roznesly, že je cikánskou špindírou a mami nezavadila o ženicha. Byla svobodná i v šestapadesátém, kdy se jí Zbyněk narodil. Až v jedenašedesátém k nim přišel Pánbůh. Totiž: měl sako a v něm bílou košili a pod ohryzkem zašmodrchaný uzel kravaty a polobotky se mu blýskaly jako mami čelo, když rozvázala šátek.

"Přišel jsem na ten inzerát, paní Popovičová. Už jsem vám psal. Ryneš jméno mé."

Mami si rozvázala šátek a byla rudá jako vlčí mák:

"To jste vy? Znám vás ze schůzí. Vždycky máte řeč."

"Ano. Vždycky mám řeč..."

"A už vás rozvedli?..."

"Ano. Vždyť jsem vám to napsal..." Ryneš strachuplně, jako by se bál, že ho mami vykáže...

Mami opřela ruce do boků. "Nejste už žádný mladík," řekla, i když jí bylo sedmačtyřicet.

"Je mi padesát osm," sklopil Ryneš oči. "Ale nekouřím. A nechodím do hospody."

"A na děti - kolik budete platit?"

"Jenom na dvě. Ten nejstarší už je plnoletý."

"A nechcete mě kvůli chalupě?" zapochybovala mami a její pichlavý hlas Ryneše vyděsil:

"Chraňbůh, paní Popovičová..."

"To víte - takový alimenty! Kde na to budete brát? Řečma nic nevyděláte! Mlátit prázdnou slámu, to umí kdekdo!"

"V pondělí nastupuju do drůbežárny... vydělám na děti a co mi zbude... paní Popovičová..."

"A vezmete si Zbyňka za svýho?"

"Vždyť jsem vám to psal."

"Tak pojďte dál... To víte, já jsem obyčejná ženská!"

"Paní Popovičová..., když jsme se domluvili, jestli dovolíte, vrátím se nejdřív pro kufr."

"- - -?"

"Aby se mi neztratil."

- Sotva začal chodit do školy, zkusil Zbyněk ažaž.

"Agitátor!" pokřikovali na něho velkopoříčtí balíci, roztroušení u pangejtu před školou. Byl jejich otloukánek.

"A-gi-tátor!" skandovaly holky, když o dětském dnu vylezl na májku, aby si utrhl sáček s cukrovím a ona mu podklouzla noha.

Vůbec nechápal, co to slovo znamená, ale cítil je jako posměšek, jako urážku. Těch odpůldní, co kvůli tomu probrečel, těch odpůldní! Až kteréhosi prázdninového dne stál frontu v konzumu a ženské před ním klevetily a on zkoprněle naslouchal jejich soudům:

"To víte. To byl zase jeden z těch nápadů našeho Agitátora!"

"No jó, Agitátor! Ten dopad! S takovou cuchtou se dal dohromady!"

"Prosím vás, má plnou hubu socialismu, a ta jeho Rumunka ukradne, na co položí ruku. A pálí si slivovici!"

Ony mluví o taťkovi! Ony mluví o mamce! Vyjevil se tenkrát Zbyněk a cítil, že má barvu vlčího máku a když přišel konečně na řadu, koupil jenom chleba a na kvasnice zapomněl.

Domů se ploužil jako lenochod, tak byl na ty drbny naškorpený, tak těžko stravoval urážku svýho táty. A než dorazil do stavení mezi sklárnou a drůbežárnou jézetdé, prorostl jím vzdor a solidarita s taťkou: Nemůžu ho v tom nechat samotnýho. A nenechal a když zase vykřikli

"Agitátor!", přivřenýma očima se díval do rozšklebených tlamiček a tiše slíbil: "Jednou budete táákhle malí, vy počůránkové!" - A už jsou tááákhle malí! -

... Ovšem dneska je malý i Zbyněk: kdyby si nohy uběhal, ne a ne najít Pepinku. Kam se jenom zašil, ten potřeštěnec? Ryneš důvěřuje strážmistrovi Tondovi. Je tak rozhodný! Tak klidný! Jenom aby Pepinka všechno nezpackal, zpanikařený větroplach!

Ryneš, zuby zaťaté, prokličkoval autem mezi posledními výmoly. Zbylo posledních čtyřicet padesát metrů, po kterých to jede o něco lépe - do děr vymletých dešťovou vodou vynesl suť ze zbořených chlívů. Kdyby směl zbourat i stodolu, zasypal by díry po celé cestě, ale to by porušil darovací smlouvu: stavení přepsala mami na něho, ale slíbil mami, že do konce jejího života zůstane všechno při starém. Co by neudělal pro svou mami!

Zaparkoval před chalupou, ani otevřít vrata mu za to nestojí. Za chvíli zase pojede - přece se Pepinka nepropad do země! Vlastně se přijel podívat na mami, jestli něco nepotřebuje. Vlastně si přijel pro něco síly do duše...

Hned od vrátek zamířil k buku vedle stodoly. Objal kmen a zavřel oči. Tělo stromu rezonovalo energií posbíranou z vnitřku země a z vnitřku větrů. Ten strom zasadil Zbyněk s tátou toho dne, co zapomněl koupit kvasnice. Brečel tenkrát a vyklopil taťkovi, co ty múry drkotaly. A řekl: "Já jsem s tebou, tati. Protože sis mě vzal za vlastního."

A taťkovi zasvítily zuby jako ještě nikdy: "Dneska sis mě vzal za vlastního ty," řekl potom. "Zapíšu to do tohohle místa. Tady se to stalo."

A šli spolu do lesa, vyrýpli bouček sotva do pasu sluncem vyhnaný, zabalili mu kořeny do zetliny loňského listí a ve staré tašce přenesli do dvora. Zasadili ho u stodoly, aby na něho viděli z kuchyně.

Od té doby strom rezonuje energií jejich společné přízně.

"Kdes byl celou noc, měla jsem o tebe strach," uslyšel za sebou pisklavý, chraplavý hlas. Ani pohladit ho mami nezapomněla. "Já vím," přitakala a také se přitiskla ke stromu.

Když jim společné mlčení překazil kohout, mami se odlepila od kmene, jenom ruku z něj neodtrhla: pořád hladila tátu. "Máš snídani na stole - ať ti nevystydne. Viděla jsem tvý auto."

Zbyněk ubíral ze smažených vajíček a ne a ne zapudit strach z nejhoršího: co když se šel Pepinka sám udat? Co když už podepsal svý přiznání? V noci u Tondy mu to řekl jasně: Potopím tě taky.

Smažená vajíčka dusila a žaludek o ně nestál.

Když zvedl hlavu od talířku, oknem se mu naskytl děsivý obraz: cestou, po níž před půlhodinou dorazil, se přibližuje policejní vůz.

Rynešovi se nahrnula krev do hlavy. Tak přece! Přece se nemýlil! Zná Pepinku jako svý boty - udělal ho v tom taky, prevít jeden! Rynešovi se mihlo hlavou, že kdyby byl tati naživu, zašel by za Sulanem a nebylo by tak zle, jenže tati se dožil jen prvního Zbyňkova čestného uznání...

Jen co zaparkovalo policejní žiguli u samých vrat, Zbyněk snad dostal horečku. Vzplál v něm oheň a v sálavém žáru kde se vzala tu se vzala divožínka Panika. Zbyněk cukavě přecházel mezi dvěma okny kuchyně sem a tam, sem a tam, a čekal na nejhorší. Zubní kartáček a pastu, nějaké peníze..., přemítal, co bude potřebovat ve vyšetřovací vazbě.

Zvenku sem doznával hovor dvou policistů a do toho mami pisklavě naříkala:

"To už je tenhle týden třetí! Co jsem komu udělala? Už nevím, co si počít... Udělejte něco, prosím vás..."

"Spolehněte se, paní Rynešová... Trošku se tu porozhlídnem," řekl první.

Druhý přispěchal s otázkami:

"Míváte nějaké návštěvy? Kdo tu byl naposled? Necoural se v okolí někdo podezřelý? Kolik slepic vlastně máte? Vy jste vdova po soudruhu Rynešovi? Toho, co vedl agitační středisko?"

"Jo..."

"To byl znamenitý člověk! Chodil jsem k němu na hodiny vědeckého komunismu, víte. Ve večerní politické škole, víte! To byl lektor! Přednášek dvě hodiny v jednom kuse a ani jednou se nenapil!"

"No jo... Ale co ty slepice?"

"Konkrétní rozpor nevyvrací obecnou zákonitost, paní Rymešová. Na cestě ke komunistickému světořádu se nějaká ta slípka ztratí. To není v rozporu s vědeckým světovým názorem. Naopak. Je v tom dialektický rozpor, který posouvá lidstvo víc dopředu."

"No jo. Ale to jste sem nemusel jezdit... To jste mi moh říct do telefonu!"

První, který mezitím proslídil dvůr i zahradu a skončil ve stodole mající vrata dokořán, náhle vykřikl:

"Jménem zákona! Vylezte ven s rukama nad hlavou!" a sám sáhl k pouzdru na opasku. Vytáhl pistoli.

Druhý rázem zapomněl na večerní politickou školu a vzrušeně se rozeběhl do stodoly:

"Jménem zákona! Jménem zákona! Vyzývám vás!" a také vytáhl pistoli.

Oba pak namířili na hromadu dřeva nasekaného na zimu a vonícího ještě smolou. Byli mladí a život byl střelnice. Co špejle, to slib - co slib, to úspěch.

Rynešová stojící až dosud na dvorku schovala hlavu do dlaní. "Ježíšmarjá, nestřílejte!" Stáhla si šátek hluboko do čela a drobnými cupitavými krůčky přivřela venkovní dveře. Přivřela - nedovřela:

"Nestřílejte! Nestřílejte!" vypískla a snad jí špatně rozuměli, snad jim zabrnkalo na nervy právě to myší zapištění, už vystřelil jeden, už se přidal druhý.

Rány pro výstrahu způsobily své. Ze střechy stodoly zapršely drobty rozbitých tašek, Rynešová zabouchla dveře a otočila klíčem, z haldy dřeva vyběhla kuna a uhánějíc do dvora prudkými skoky minula střelce.

Nový dvojhlas výstřelů a - špejle ve střelnici se rozskočila na dvě třísky.

"Huráá!" vykřikl jeden jako druhý. "Mám jíí-í!"

Zatímco lovci v uniformách Bezpečnosti stáli nad mrtvolou zvířete, dohadujíce se, který z nich vlastně trefil, Rynešová chvatně vrazila do kuchyně. Pak otevřela dveře do komory, vytáhla tu největší láhev slivovice a hajdy na dvůr. Zbyněk ji pak uviděl, jak strká policistům podomácku pálenou, jak se policisté ošívají, jak se neradi podvolili, jak mami mává za jejich autem.

"Tak! A máme po starosti. Už se ztrácet nebudou, štěbetalky moje!" ulevila si, sotva se vrátila do kuchyně. Spatřila však syna a zkoprněla a ustaraně vydechla:

"Co je ti? Jsi takový bledý..."

"Asi jsem se přejed... Ty jsi zavolala ty poldy, mami?" Zbyněk vyčítavě.

"No bodejť! Včera mi zmizely hned dvě. Ráno jedna a večer jedna. A dneska? Jen co ráno vstanu, další je fuč! To už mě dopálilo. Ale že to dělá kuna, to mě nenapadlo... Já myslela chuligáni..."

"Už mi to nedělej, mami," vzdychl Zbyněk zdrchaně. "Takový překvápka hned zrána, to má jeden po náladě celý den..."

"Ale Zbyněčku..."

"Ale mami... Vždyť jsem ti řek, že ti koupím slepic třeba sto..."

"Proč bys je kupoval, když jich máme dost v drůbežárně. Šetři," pohladila syna po hlavě. "Jsi dobrák od kosti, já vím. Mě se líbí, když si je můžu přinést z jézetdé. Okouknu si je všecky a ty nejčipernější... Ty jsi v noci nespal, viď? Zase jste měli otevříno do čtyř, viď... Jenom to nepřeháněj, Zbyněčku, zdraví máš jen jedno..." Rymešová urovnala podhlavník na pelesti gauče. "Na chvilku si lehni, spánek ti dá sílu..." Neptá se a už chystá deku, už přikrývá nohy syna, který si poslušně sedl.

"Dobře, mami. Ale jen na chvilku." Zatracený Pepinka! Jeden se kvůli němu ani nevyspí!

Trhl sebou a otevřel oči. Mamka opět v komoře, opět láhev slivovice pod paží.

"Co se děje?"

"Nic, nic, Zbyněčku. Pan hajný přišel."

"Co zase?"

"Ale! Představ si, představ si to! Našel liščí noru. Našel peří z našich slepic. Stopy ho dovedly až k nám na dvůr. Víš, co říkal? Že ta kuna je větevnice, nebo co. Větevnice drůbež neodnáší. Zabije ji a nechá ležet. Je to takový ten... pud... nebo co. Kvůli tomu zabije. Jenom kvůli tomu pudu."

"Maminkoo-o!!"

Výkřik, který proťal tmu, zaplašil jelení laň; a víc o něm nevěděl nikdo. Byl to zvuk krátký, dutý, ze samých útrob vyběhnuvší; lesy ani neměly kdy urvat ho Štěpánkovi od úst a pospíchat s ním do svahů. Nevěda kudy dál v nečitelném příkrovu noci, Štěpánek ztěžka dosedl na smrkový kmen kdysi poslaný k zemi nejspíš živlem.

Nemoc i živel právě v těchto hodinách vynutily si slovo v Štěpánkovi samém. Nic mu nevychází. Jeho představy byly liché. Starý dýchavičný Musílek už nepřevádí a nechce o tom ani slyšet. Už druhou noc ho přemlouvá. Dneska před ním Musílek couval jako před malomocným. Ani pro čtvrtinu marek a pro čtvrtinu korun, co jich je ve Štěpánkově batohu, neudělá k čáře krok.

"Proboha, proč? Dávám snad málo?"

"Co by. To ne," Musílek dýchavičně, jako by vydechoval žár hutní pece. "Dáváš mi moc... Víc než ti před tebou."

"Tak co vám vadí?!"

"Co by. Už to nedělám."

"Ale já jsem s tím počítal! Kolikrát jste mi v Sokolský tvrdil, že mě převedete!..."

"Byl to frk. Byl jsem zťatý."

"Pane Musílek, prosím vás..."

"Nic nechápeš, hochu, nic," zasípal Musílek a zuby stiskl, jako by burcoval vlastní vůli, aby nepovolila, jako by se bál, že ho hostinský přeci jenom přemluví. "Rád bych. Co by. Máš důvod, když tolik chceš - ale nepřevádím už. Třicet let jsem nešel, hochu..."

A tu se to ve Štěpánkovi ozvalo poprvé: Maminkoo-o!!

(Když umřel táta, když ho rozkousal vlak, máma Pepíkovi řekla:

"Pepinko. Nejsem sama. Mám přítele, víš. Nedivíš se, viď? Víš přece, jak táta pil... Walda k nám přijede na oběd - zítra, víš. Tak se k němu hezky chovej, ať se mu u nás líbí."

"- - -!"

"Moc mi na tom záleží, víš."

"- - -!!"

"Moc mi na něm záleží." -

Mamka obsluhovala, Waldemar vracel prázdné talíře, pochvalně hladíc kuchařku po hýždi a pod hýždí:

"Pořád samice! Pořád chovná!"

"Pssst!... Ne tak nahlas..."

"Kolik ti bylo, když tě sfoukli do Říše?"

"Patnáct."

"Jak dlouho ti píchali ty hormony?"

"Přes rok."

"- - -?"

Pepík chtěl být s mamkou sám. Jenže Walda zůstal přes noc a pak ještě do nedělního odpoledne. Na tátu máma tak milá nebývala... Alespoň Pepík o tom neví.

"Mami?" nedalo mu neštěstí v něm. "Ty jsi toho chlápka znala ještě když byl táta naživu?"

Máma pohlédla na syna rysíma očima - číhala a Pepík jí porozuměl. "Ty mě káráš?" řekla nakonec. "Předně. Byl jsi tenkrát ještě malý, abys takovým věcem rozuměl. A taky neříkej toho člověka. Je to pan Waldemar. Jednou bude tvým otcem."

"Můj otec umřel!"

"Budeš mít jinýho..."

"Nebudu mít jinýho!"

"Víš, kolik je na světě chlapců, kteří nevědí, kdo je jejich táta? Kdo máma?"

"- - -?"

"Sama jsem takové porodila. Dva!"

"Tři!!"

"Dva-a! Ty jsi moje Pepinka..."

"Ale co když to taťka věděl - že máš pana Waldemara?"

Odpověděly mu oči rysa - zablýsklo se v nich.

"Ale co když taťka pil právě proto?..." Pepík nedopověděl a na těle mu naskočila husí kůže. Co když...?)

"Třicet. Třicet let jsem nešel."

"Tvrdil jste mi, že mě převedete, když budu potřebovat..."

"Jenom jsem se chlubil!" mávl rukou Musílek. A najednou... Najednou stáhl tváře, jako by se zdráhal polknout cosi studeného, pichlavého a z našpulených kapřích úst vypadl vzlyk. Musílek položil ruce na stůl a hlavu na ruce. Celý jeho trup se otřásl a Štěpánek teprve teď pochopil, že Musílek se tiše řehní a ten tutlaný smích supluje pláč nešťastného. Musílek si otírá nos do rukávu a rukáv o kalhoty a jeho paměť, zchuravělá vzpomínkou se nedá odbýt:

"Nemůžou na mě. A stejně mě mají-íí!"

"- - -?"

"Říkala... Maruška říkala... Nepůjdu první. Bojím se. Byla by plakala. Bečela by. Prozradila by nás... Tak šel její táta. Co by. A potom - máma. Máma."

"- - -?"

"Chvoje jsem nanosil ažaž. Přešli slať jako po chodníku. A nakonec... já s Maruškou. Bála... Bála se... Tmy asi. Mě asi. Pustila mou ruku. Utíkala za mámou."

Štěpánek jako by ten příběh znal. Jako by byl tenkrát v noci u toho, když slať polkne lidské mládě a jenom vzpažené, divoce rozkomíhané ruce trhají tmu a tma nepomůže. Ani ty nepomůžeš. Máš jenom krok od bytí k nebytí: Hrůza pomyslet, že bys třena jen zavrávoral. Životu té maličké zbývají jen vteřiny. Ruce dorozervaly tmu kolem sebe a tvé myšlenky trčí obnažené: Zaplať pánbů, že si ji slať vzala celou hned. Jinak by přiběhli péesáci.

Ručičky ochable poklesnou a tebe to zklidní: ona už se netrápí. Vzhlédneš od jejího hrobu tam, kam vede drát. Ti dva tam trčí - siluety zkamenělého zděšení. Ohromuje tě matka. Život, který z ní vzešel, umřel tu děsivou smrtí, před jejíma očima. Čekal bys povodeň hysterie a paniky, zoufání. Nic z toho. Vrch má ukázněnost, cokoliv jiného přivede péesáky. Jeden nerozvážný pohyb a zůstaneš tu také. Jediný výkřik a přiběhnou psi. Chápeš: tato země už tě nevezme zpátky. I kdyby ses nakrásně rozhodla, že dál nepůjdeš ani o krok, tvůj domov tě už nepřijme; vždyť ses ho zřekla a útěk za lepším životem si řekl o život tvé radosti a tvé budoucnosti. Železnou oponu podlezeš mlčky.

Ta žena se za rok zbláznila.

Ten muž se za dva roky zastřelil.

Je už dlouho po půlnoci. S chalupou za zády stoupá Štěpánek do svahu vedoucího k vrcholu hory, kde se za svítání lépe zorientuje. Když si máma přivedla Waldu do domu napořád, on se přestěhoval do zděné garáže - bývala taťkovým azylem, když v noci přicházíval zpitý na mol a mamka mu neodemkla dům. Měl tady rádio, na které si našetřil, když našel v průjezdu pořícínského činžáku potravinové lístky a snadno je střelil. Topil si v kaborkách po babičce a spal na věkovitém otomanu po prababičce. Taťka.

Pepi.

Štěpánek se vydrápal až na vrchol hory s protáhlým ještěřím hřbetem. Mezi buky a smrky rozeznal obrys mysliveckého posedu vypínajícího se z planiny. Vylezl po chatrném řebříku, složil tělo na podlahu a škvírou mezi prkny spatřil světla Poříčína.

Na vozovce hlavní třídy právě umyté krátkou sprškou žlutavé stíny lamp orámovaly slastný stav Sulanovy duše. Stoupal do jejího nejvyššího poschodí. Zase je školák a bosky se brouzdá vlhkou travou, přepaden soumrakem.

Prohřátým bahnitým luhem vstupuje do chodidel příjemné teplo. Chlapec jde dál do mokřiny; řídká, k neuvěření hřejivá rašelina prchá mezi prsty, už je hravému svedenému po kolena, ale on se brodí ještě dál, ještě a ještě, až usedne do té peřiny a splyne nerušící, nerušen. Spustily kuňky a ladí jim to - spontánně šíří meld o tom, že tady je Bůh, a chlapec zpozoruje, že má v sobě duši. Je to heboučké, je to slaďoučké, je to něžňoučké. Laská to a šimrá to. Duše roste, zvětšuje se, přerůstá ho a obklopuje ho. Už je jako dům a pořád jí přibývá. V jejích poschodích se rozsvěcují světýlka jedno výš než druhé.

K žábám se přidala ondatra a k ondatře puštík. Cosi vyděsilo bažanty, kteří se hřmotně zvedli z nejnižších větví dubů. A pak žabí pastorála a flétna vydry. Chlapcova duše sahá vysoko, převysoko a on v ní vyšplhal až do nejvyššího poschodí. Najednou mu připadá, že duše je svět a svět je duše. Nemohou být bez sebe. Chlapec dosud neudělal špatnost a duše mu oplácí stejně. Žít je být šťastný.

Pak přišel tatínek a řekl:

"Vidíš! Najdu tě i po tmě."

"Jak jsi věděl, že budu zrovna tady? Tati - jaks to věděl?"

Tatínek se usmál a pohlédl vzhůru: jistě proto, aby Jiřík dobře slyšel tam v nejvyšším poschodí. "Zrovinka sem jsem chodíval taky. Ještě předpředloni."

"A potom už ne, tati?"

"Už ne," řekl tatínek, když svěsil hlavu. Jiřík poznal, jak je tatínkovi líto, že nemůže do nejvyššího poschodí duše a že na tom nemůže nic změnit.

Asi udělal špatnost. Nebo víc špatností? Asi mu jeho duše umřela.

Jako ta moje! Jenže já ji dokázal vzkřísit! Raduje se teď velký chlapec, neboť má za sebou přetěžkou řež: přemohl sebe sama. Ach, co jen se v něm událo, když ten komediant Ryneš vypadl z jeho bytu! Břeskné hašteření lidí, co jich kdy potkal... Nato se utrhla stěna kamenolomu. Protrhla se přehradní hráz. Rozštěpilo se Slunce.

Kolik podob má přirozenost? Kolik podob má divadlo?

Jak snadno je jedno s druhým zaměnitelné!

Ale v duši, jak skvěle je ve spokojené duši! Chci být v ní - pořád uvnitř! Nehnu se odtud! Neslezu z nejvyššího poschodí! Vida, támhle jde tatínek! Tatíínků-ů! Tatíí! Co se divíš... Jsem to já - pojď sem taky! Zkus to. Zkus to přece! I já to dokázal!...

Ježíšmarjá, Jiříku! Tys už přišel? Co já se o tebe nastrachoval! Abys nepřišel moc brzo. Pojď, půjdeme spolu za Mařenkou. Dělá ti oběd - ať s ním nemusí až do lesa. Mohlo by se jí něco zlého přihodit... Psst. Slyšíš? Cítíš kašičku pod chodidly? Ta hřeje, panečku!...

Ta hřeje, panečku...

Ta hřeje, panečku...

III.

... panečku...

Ta hřeje...

Konečně byl zámečník hotov. "Tak vážení. Máte to podle přání."

Strážmistr Libý šel napřed.

"Já radši ne," řekl zámečník. "Už se na to necítím. Nedělá mi to dobře."

"Tak pojďte vy, soudružko účetní."

"Už běžím, soudruhu strážmistře!" vyjekla Formánková. "To víte. Pracuju v Restauracích a jídelnách už deset let! Vím své!"

"Podívejte - tamhle leží! Tak se nedivte, že nebral telefon!" vykřikl Libý a rozbušilo se mu srdce.

"Neříkala jsem vám to? Vím o něm své. Ten se užíral. Pomalu, ale jistě. Ženu zabil v lese, ještě mu za to přinesla oběd, chuděra, a mladý se za něho styděl - raději práskl do bot! Utekl do Němec... Jen si nemyslete, soudruhu, Sulan nebyl hodný člověk. Ježíši! Ten je bílý!"

"V noci mu vykradli ředitelství, k tomu Sokolskou a on se složí dřív, než mu to řeknou... Tak vidíte! Úplná nicka... Musím zavolat klukům na kriminálku."

"Panenko skákavá! Vy myslíte, že to byla...? Vražda!"

"Co vás nemá!... Ale bylo to velký zvíře. To je taková povinnost - ohledat, vyfotit, vypitvat... To k tomu patří."

Formánková se po těch slovech rozechvěla a raději usedla na konferenční stolek, pod nímž ležel nebohý Sulan. "No ten je bíílý!" Zatímco pronášela hlasité úvahy nad nehybným tělem, Libý vytočil číslo kriminální služby. Bylo obsazeno, ale víceméně to i očekával, ba snad si to i přál. Vzruch posledních dnů a hodin kulminoval a smršť překotných událostí do týdne ochabne. Kontrolní účtárna podnikového ředitelství Restaurací a jídelen Poříčín byla minulou noc vykradena. Sklad zboží a dékápek v Sokolské také. Po Štěpánkovi se slehla zem a Sulan odešel na věčnost. Město je a ještě bude vzhůru nohama z těch podivných souvislostí, ovšem rozčilení se nakonec vyčerpá, unaví se a dny půjdou dál vyšlapanými stezkami. Není totiž co dokázat. Není koho vinit a špičky Poříčína samy zakáží publicitu páchnoucím nepříjemnostem.

Libý stojící nad telefonem nespěchá s novým pokusem dovolat se, příjemně sladké promluvy účetní Formánkové nad nebohým Sulanem uspávají jeho pozornost, ukolébávají jeho bystrost a zveličují uspokojení nad přejícnými okolnostmi. Také pýcha na vlastní přičinlivost a obdivuhodné schopnosti v něm poporostla a Libý tuší, že klidné časy se jistojistě vbrzku vrátí. Týden po týdnu povedou tě blíž a blíž k metám, pro které žiješ; jsi přece jen tvor inteligentní.

Život lidské společnosti má dvě podlaží. To spodní, kde se všechno děje navenek, a to vrchní, kde je to doopravdy a kde se musí člověk dobře vyznat. Ve druhém podlaží se vytváří a určuje chod věcí. Jsi tam, ale ti dole to netuší. Dole jsou dělňasové, prodavači, učitelé, funkcionáři pěšáci, všichni, o kterých nic nevíš a kteří nevědí nic o tobě. Nahoře, o podlaží výš zase dělňasové, prodavači, učitelé, funkcionáři pěšáci, jenže takoví, na které víš svoje a kteří vědí svoje o tobě. Někdy s nimi flámuješ, někdy odpustíš přestupek na silnici, někdy se postaráš, aby vyšetřovatel navenek zjistil, že synáček tajemníka nezneužil patnáctiletou a předseda národního výboru neukradl laktosan v teletníku jézetdé. A tak dennodenně střídavě přestupuješ z jednoho podlaží do druhého, v tom spodním vyzdravuješ a podáváš hlášení, tu se přehoupneš o poschodí výš a kamufluješ a intrikuješ, aby ses vzápětí fyzicky vrátil zpět do prvního, do mantinelů osobního příkladu, zákonů, ukázněnosti a morálních skrupulí.

Když se Libý přeci jen vytrhl ze zamyšlení, znovu chvatně popadl telefon a také počal zároveň zpola vnímat promluvy účetní Formánkové. Žena spěšně, potrhle pobíhala od Sulana do koupelny, z koupelny k Sulanovi a zchváceně, pološeptem huhlala:

"Tak to vidíte. Všechno se může stát. Já jsem se taky poblinkala! A kolikrát! Nu, a vy jste si v tom poležel, nu to se toho stalo! Hlavně že se nestalo nic horšího."

Potom zase:

"Nunu, soudruhu řediteli. Jen si tu deku na sobě nechte. Otevřu okno. Potřebujete vzduch. Kdepak kriminálku. Vzduch a doktora. V nemocnici se na vás pořádně podívají... Hlavně že se nestalo nic horšího. Nununu. Pěkně se nabumbejte. Já říkala hned, že takového ředitele Restaurace a jídelny ještě neměly. Teď se musíte dát do pořádku. Co bychom si bez vás počali, soudruhu řediteli?"

Libý zcepeněl. Taková slova by neměla Formánková říkat! Taková slova sem nepatří! Nezapadají do ideální souhry okolností! Když se Libý ohlédl a uviděl Formánkovou, jak klečí u zavalitého těla a mokrým ručníkem stírá zvratky ze Sulanova krku, škublo jím to:

"Ještě mi řekněte..."

"- - -!"

"Já se na to vyseru!"

"- - -?"

"Omyjte mě taky, krucinál!..." Libý se sehnul a šokovaně civěl na bledolící obličej pod sebou. Teprve po chvíli udělal, co pro zbožné přání tak amatérsky opomněl: popadl ředitelovu ruku. Když nahmatal puls, udiveně se vpil pohledem do Sulanova hrudníku. Vždyť se nehýbá! Jak to, že má puls!

"Jste jako bez ducha!" obořila se na Libého Formánková. "Zavolejte konečně záchranku!"

Libý uposlechl jako vypeskovaný hošík matku a stále zmaten, zachmuřeně se vrátil k ležícímu nemocnému. "To mě tedy podržte," ještě ne a ne uvěřit.

Tu pootevřel Sulan:

"Vadí ti něco?"

"- - -!"

"Promiň, že dýchám..."

ČÁST TŘETÍ
ANONYMNÍ VŮLE
I.

Cestu k Pentagonu zvolil tu nejdelší, tu podél železniční tratě roubené nízkými domky železničářů a hustým stromovím mezi nimi. Teprve dnes si mohl odpovědět, proč ho po celý čas strávený v nemocnici a pak v domácí rekonvalescenci s tak magickou silou přitahovaly suché větve pod okny. Mohl se přece kochat kužely jalovců a hranolů tůjí, majestátnými stříbrnými smrky a vejmutovkami mezi nimi. On ovšem ne a ne odtrhnout oči od korun, v nichž už nebylo života a jejichž bezlisté větvoví dělilo starou, mechem a špínou potaženou zástavbu od rozlehlého panelového sídliště.

Teprve dnes cestou do Pentagonu, totiž do sekretariátu okresního výboru komunistické strany, kam ho pozval tajemník Vojta, totiž pochopil, že bezlisté větve promlouvají k němu řečí neutěšené melancholie. A zastyděl se, že teprve dnes, kdy byl vrácen do života už jenom jako jeho odpad, připustil si, že citová neutěšenost se vine celým jeho životem.

Chce být s ním. S tím klukem, jehož něžně přikrášlené vidění světa teď přivolává nazpět. Má radost, že se dokázal vrátit na zahradu u řeky. Poznává střapatého kostihnátka a shovívavě přimhuřuje obě oči. "Nazdar, ty jeden!" řekne mu. To způsobila smrt, že jsme se zase potkali. Sáhla si na mě, ale zase pustila - poznala, že nejsem připraven. Teď už mám jasno: můj život měl všeho všudy jen dvě fáze. První - dokud mi taťkovo trenky jakž takž seděly. Druhá - potrenýrková, poobnošená. V té první byl svět takový, jakým jsem ho chtěl mít; záleželo jen na mých snech a na mé představivosti. V druhé fázi zase já byl takovým, jakým svět chtěl mít mě: záleželo na jeho přesvědčovacích metodách. Na vnadidlech... Na cukrlátkách... Na klacku...

Sulan přešel pod viaduktem na protilehlý chodník právě ve chvíli, kdy na kolejích nad ním zarámusil vlak a vyškubl ho z nostalgického polospánku. Na rozložité, výstavní budov okresního výboru káesčé ho překvapila rudá vlajkosláva. Je to možné! Tak sklerotický už je? Vždyť je čas díkůvzdání! Velká říjnová socialistická revoluce má dvaasedmdesátiny! Napadlo ho, že cestou sem rudou nikde nespatřil a polekaně (jak to že polekaně?), s úzkostí u srdce nakoukl za roh, na omšelou budovu s v é h o ředitelství. Visí! Zaplaťpánbů, visíí! Aspoň že na vlajku nezapomněli, když pro nemocného ředitele si nenašel nikdo ani hodinku. Ani minutku!

A Radek? Neví, co tátu potkalo, a kdyby věděl - stejně by... Přišel by? Zatelefonoval by? Sulan neví, co vědět chce. Cožpak on, nomenklaturák, může psát příbuzným na Západ?! Jak by to vypadalo? Jak by na něho partaj pohlížela? Ještě víc by si přitížil - to je ta jediná jistota.

Zavolal by Radek? Tuhle hádanku nechal Sulan nerozluštěnou. Lepší je hádanka než poznání rozleptávající tě svou trpkostí. -

... Kteréhosi sinéhо rána ho probudil šramot, co šramot!, rámus, který tahá za uši a šponuje nervy nedospalce. Nedalo se tomu nevěřit - Radek haraší naschvál. Proč? Co mu přelítlo přes nos?!

"Co tě to popadlo? Víš, kolik je hodin?!" vpadl do Radkova pokoje.

Radek sune skříň: blíž k posteli, a pak zase dál od postele; opravdu to dělá schválně. Trucuje.

Jen pohlédl na Radkův noční stolek, věděl, kolik uhodilo: stolek je pokryt plátěným ubrusem se zelenkavou ažurou . To vyšívala Marie, když byla na mateřské a seděla u postýlky, dokud robátko neusne.

"Představ si!" Radek provokativně, s neudržitelným rozčilením. "V našem baráku straší. Někdo nám sem potají leze! Vynáší naše věci a hází je do popelnice! Zrovna ty po mamce!..."

Věděl, že se nevykroutí. "Radku - to já vynesl ty věci," přiznal se do podlahy. "Nechci, aby nás trápily. Nechci, aby..., aby to dokola praskalo v našich vztazích. Nemám na to sílu. Ty máš mě - a já mám tebe. Když na tamto v lese budeme pořád myslet, umoří nás to..."

Radek svůj pohled neschoval. Byl jako ta podlaha: samý suk a samá tříska:

"Naše vztahy? Jak to myslíš? Mezi náma je jasno." -

... Sulan pomalu, zadýchaně zdolal schodiště pod hlavním vchodem stranického sekretariátu. Když se přidržel kliky, aby si na pět deset sekund vydechl, nemohl si neposlechnout: Co to před chvílí bylo? "Ještě že na ředitelství visí rudá vlajka!" zaržál ve mně zapřažený valach Nomenklaturák. A zase odehnal klučinu lelkujícího u kdejakého roští za plotem zahrady... Taková škoda! S tím klukem je na světě fajn!...

Ovšem sotva mu dílem nervozita, dílem teplo vestibulu stranického paláce orosily čelo jako ranní mlha v lesích, kde o dovolených rubal dřevo, přál si jen jedno: klid. (Ty kluku nezbedný, teď mě nech, teď se nevracej.) Vyčerpává ho pouhá předtucha nepokoje.

Sulan ví, že na změnu života neměl dost pevné zdraví - vlastní taktizování mu srazilo vaz. A málem ho i zabilo.

A právě zdraví vymiňuje si dnes přání dojet život ve vyjetých kolejích. Jen žádné výhybky! Žádné přestupování z vlaku do vlaku! Žádné nehody, natož čelný náraz!

Soudruzi mě zavolali - buď jak buď, patřím k nim a žádná dilemata, nijaká rozpolcenost už nepřemohou pyramidu návyků. Vždyť návyk stisků rukou, oslovení, slovního výraziva a myšlenkových stereotypů jsou teplou duchnou, pod kterou je nemocnému příjemno. Změny zabíjejí! Zůstanu na svém místě. Dořediteluju, dokud mi to kontrarevoluce nepřekazí. Pak ať

třebas padnu. Avšak vzpouzet se komunistické straně, ignorovat ji, mazaně usilovat o vlastní pád, to tedy ne! Ne a ne! Věřil jsem ideálu nového člověka a nového uspořádání světa a ten ideál je v komatu. Až umře docela, umřu s ním. Nelze se zachránit nějakým trucem, jsme pokrevní bratři - ideál a já. Socialismus a já. Dosluhující režim a já. Atakdále atakdále.

Když Sulan zaklepal na dveře s vizitkou tajemníka Vojty, který si ho k sobě pozval, sklouzl očima na mramorovou podlahu a usmál se tomu, na jak malém prostoru se odvíjí drama lidského života: mezi vzpurností a poddajností. Nikde víc. Sulanovo srdce za vzpurnost málem dosloužilo, dnes slibuje za poddajnost něco života.

Alex Vojta, i on podoben sádelnatému hrochu odněkud z mokřadu, žoviálně zahlaholil:

"Já tě zdravím! Čest! Jak jsi na tom, soudruhu? Kafčo můžeš?"

"Radši ne. Čaj, když už - ale slabý."

"Čaj nemám - to víš, družební delegace už tu dva roky nebyla! Zbyl mi jenom ten samovar. No, ale mám kafčo nebo stoličnou."

"Radši nic."

"Ty se o sebe nějak bojíš!" šťouchl Vojta do Sulana a Sulan poznal, že tajemník má vypito. Takhle brzo ráno! "Tak si přece sedni, soudruhu," Vojta bodře a jeho naducané líce se zvedaly a klesaly podle špulených úst. "Nejsi jediný, koho to porazilo. Třeba Vojtové, co myslíš? Všechny drtil úútlak! Prapraděda statkářský na Moravě, děda bělogardějský za občanské války, tátu stalinský mezi světovýma válkama... Brachu, ani já na tom nejsem líp než oni!..."

Sulan k Vojtovi nevěřícně, takřka zpanikařeně vzhlédl:

"Jakému útlaku vzdoruješ ty, soudruhu Vojto?" Vždyť se rouháš! Vždycky jsi byl papežštější než papež!

Vojta si přeci jen udělal kávu. S šálkem v ruce poodešel za svůj stůl, v jehož blízkosti se na podstavci leskla sádrová busta Vladimíra Uljanova. Vojta pohladil bronzovou lysinu:

"A náš nejvyšší?" vzdychl roztesknělе, ztrápeně. "Přeoral řád světa. Dýchaly podle něj generace. Stamilióny všech barev kůže! A on? Porazila ho obyčejná nakažená..., víš co myslím?... No - no!... Vagína přece!"

"- - -!!"

"No řekni! Co si o tom mám myslet já? Je to ironie života, nebo byli Vojtové odjakživa pomýlení? No řekni!"

"- - -!"

Když odpovím tak, urazím tajemníka Vojtu. Když onak, urazím komunistickou stranu. Cožpak něco z toho smím? Sulanovi se orosily skráně a zadek. Co to? Což Alex Vojta a komunistická strana nejsou jedno a totéž? Sulanovi připadá, že ho chce tajemník týrat. "Jakému útlaku vzdoruješ?" vysmekne se mu.

"No přece útlaku stranické disciplíny. Tebe to málem zabilo - proč se k tomu nepřiznáš?"

Nechápal. Ne, Sulan nechápal. Bylo to stejné, jako by mu kněz řekl, že Bůh je nesmysl. Je přece v kostele! Je přece v chrámu marxistické víry!

Vojta po dvojím dlouhém usrknutí, které muselo být slyšet až do chodby, nepevnou rukou odnesl šálek s talířkem k samé konvici a jak postál zády k Sulanovi, tomu nemohly ujít vlhké skvrny na tajemníkových kalhotách. Podivte se! I Vojtovi se potí zadek! Alex má nejspíš nahnáno! Nejraději by tu se vším praštil a zdrhl; jenže... jenže... nemá kam! Není ředitelem Restaurací a jídelen! Nemá v záloze Sokolskou, bídáka Ryneše a podělánka Štěpánka. Kdyby to všechno měl, intrikařil by, jako to zkusil on... Jenže nemůže - je příliš, příliš vysokým stromem...

Vojta se přihrbil. Pod jeho ochablými rameny plandavě visí ruce odevzdaného člověka. A právě tou slabou chvílí je Vojta Sulanovi jaksi bližší, a protože Sulan už své *buď anebo* vyřešil, cítí nad tajemníkem chvilkovou převahu: To zas prrr! Sulanovi nejsou odjakživa pomýlení! Tatínek nemohl víckrát do nejvyššího poschodí duše, a přesto se dožil vysokého věku: na členské schůze strany chodil tak třikrát do roka a když ho po diskusi vzbudili, zeptal se: "Nechrápu?"

"Dobře tedy, když nechceš, nebudu tě nutit!" změnil Vojta tón a jeho ramena se srovnala a tělo vyšponovalo. Vojta rychlým hmatem prstů zkontroloval, zda má dobře narovnaný uzel kravaty, zda má pěticípý odznáček na správném místě klopy a řekl studeně politicky, uvědoměle:

"Přejděme k meritu věci! Předsednictvo okresního výboru strany projednalo tvou věc!..."

"Mou věc?" trhlo to Sulanem. Sulanovi nejsou odjakživa pomýlení. Kdyby Ráďa věděl, že je táta na dně, aspoň teď by určitě napsal. Není možná, aby si na mě vůbec nevzpomenul! Není možná, aby se mu ani jednou nezastesklo! Aby mě neměl aspoň trochu rád. Jsem jeho otec! Zplodil jsem ho, emigranta!

"Ano, tvou věc!" opáčil. "Což to všechno není hlavně tvoje věc?"

"- - -?"

"Není?"

"O čem to mluvíš, soudruhu tajemníku?"

"O čem?... O čéém! Co se to dělo v tvém podniku?! V Sokolské! Na podnikovém ředitelství! Předsednictvo okresního výboru velmi pečlivě analyzovalo poslední události a došlo k závěru, že je mezi nima přímá souvislost! Všechno odstartovala inventura v Sokolské! Řekni poctivě, soudruhu Sulane, proč jsi na poslední chvíli rozhodl, že inventuru provedou právě tam?"

"- - -!

"Musel jsi mít nějaké podezření!... Že je to tak? Dvě kontrolní účtařky před vyšetřovatelem vypověděly, že ses rozhodl dokonce na poslední křižovatce! Samozřejmě každá odhaduje jiná čísla... Myslím ten propašovaný chlast a chybějící inventář. Nikdo už nespočítá přesné

množství - kontrolní účtárna byla vykradena tu noc co Sokolská. A Štěpánek nám tu zvlášť chybí..."

"Jak to? Jak chybí?"

"Což ti to ještě nikdo neřekl?... Vlastně je to dobře! Okresní výbor si přeje, aby se ty ostudné záležitosti ani nekriminalizovaly, ani nepolitizovaly. Považ, co se děje v okolních státech! Nemůžeme si dovolit jitřit nálady lidí nějakými... nějakými pikantériemi...! K ledu s tím!..." Vojta na okamžik ztichl a byla to pobídka: No! Co ty na to?

Já? Nic. Coby?

"K meritu věci!" rozjel se Vojta nanovo. "Proč jsi změnil rozhodnutí? Proč inventura v Sokolské a ne Na růžku?"

"Co je se Štěpánkem? Cos myslel tím chybí?"

"Pohřešuje se," Vojta suše. "Nejspíš zůstal - ve slati. Chtěl přes čáru a neměl na to. Měl s sebou balík, že se ti o tom nezdá!... A právě to mi vrtá hlavou... Co způsobilo, žes po něm tak najednou chňapl? Čtyři roky ho velebíš, čtyři roky mu předáváš čestná uznání a najednou se z něho vyklube lump a zazobanec!"

Sulan zkoprněl. Zhluboka se nadechl, jako by se chystala vykřiknout půlka zbylého svědomí, ale poznenáhlu mu ochabla ramena. Sulan němě zíral do daleka, předaleka, kam je ti dopřáno dohlédnout jen jednou za život: když osvíceně chápeš nepochopitelné.

"Věděl jsi, jaké nekalosti Štěpánek provádí - proto padla inventura právě na Sokolskou! Že je to tak? Ale uvědom si, soudruhu, že se tě strana musí zeptat: Jak dlouho jsi věděl o Štěpánkových lotrovinách? Vždyť v Sokolské parazitoval na socialistickém zřízení! Peníze, které nesl v baťohu, nemohl nakrást za pár týdnu! No? Co straně odpovíš?

"- - -?"

"Když to prasklo, zlikvidoval důkazy jako vyškolený zločinec! Sobě vykradl sklad a tobě účtárnu. Jenže ho přitom někdo viděl, nebo prostě zpanikařil..., prostě vzal do zaječích!..."

"- - -!"

"Strana se tě musí zeptat, soudruhu Sulane: Není to dokonce tak, že jsi byl na Štěpánkových lumpárnách hmotně zainteresován?"

Sulan vyletěl ze židle a začal divoce máchat rukama:

"No dovol! Soudruhu tajemníku - no dovóól!"

Vojta zchladil Sulanovo rozčilení bez námahy:

"Ne tak hrrr, soudruhu Sulane... Ty se máš kát! Kát a stydět!"

Sulan zhrouceně dopadl zpátky do židle. Vojta neměl slitování:

"Ten den, co byla inventura, volal jsi, ještě ráno, nemýlím-li se, což?, do účtárny, ať se připraví na přepadovku u toho... toho Ryneše. Ale na poslední křižovatce sis to rozmyslel. Odskákal to Štěpánek! Pomstil ses mu za něco? No! Řekni! On nedodržel nějakou dohodu? Dlužil ti? Řekni!"

"Soudru-hu Voj-to, to nemyslíš vážně..."

"Štěpánek nám to říct nemůže a ty nám to říct nechceš. Co dělat! Okolnosti ti setsakra přejí, to se musí uznat. Okresní výbor se obrátil na vyšetřující orgány - nemá zájem, aby z toho byla aféra. Což o ni můžeme stát? V této době tak obtížné pro komunistickou stranu? Pro politický systém! Jenže... Jenže...," Vojta zdvihl plůtky obočí a vzdychl, jako by ho trápila bolest.

V ten okamžik deprimující předtuchy zatajil Sulan dech a krev se mu nahrnula do hlavy. Prostoupil ho tak neočekávaný a tak decimující pocit nicotnosti, marnosti a zbytečnosti vlastního života, až zavřel bezděky oči. Uniknout, uniknout odtud a všemu!

Spatřiv Sulanův ústupný pohled, Vojta vzdychl nanovo:

"Jenže to nešťastné jenže... Když tě strana prosadila do funkce podnikového ředitele, nedělala to pro smutné konce... Kam jsi to došel? Kam jsi to všechno přivedl? Soudruhu! Příteli! Jaký že jsme ti dali stranický úkol? Vzpomeneš si ještě?" Vojta káravě. "Měls řídit podnik tak, aby byly patrné přednosti socialistického obchodu! Místo toho má socialistický obchod z ostudy kabát. Takže tě jistě nepřekvapí, soudruhu a příteli Sulane, že tě strana nezbaví politické odpovědnosti.

Zkrátka a dobře! Okresní výbor strany má zato, žes nesplnil svůj stranický úkol. Práci ředitele Restaurací a jídelen jsi patřičně nezvládl. Doporučili jsme stranickou cestou tvé odvolání z funkce. Doporučili jsme tvé převedení do funkce vedoucího Sokolské. Tam budeš mít největší příležitost čestně odčinit, co jsi způsobil. Chápej to jako svůj nový stranický úkol...!"

"- - -!"

"Chápeš to tak?"

Sulan popotáhl a kýchl.

"Je to pravda!" řekl Vojta. Nato se odlepil z místa v závětří sádrové busty a přisedl na dosah Sulanovi. "Vážně si nedáš?" začal, už žoviální, opět svádět Sulana.

"Vážně ne..."

"Jeden stakan tě nezabije, člobrdo."

"Vážně nemůžu..."

"Ále!" plácl Vojta Sulana do zad. "Ty se o sebe nějak bojíš!" a nalil. "Na zdraví! Ať ti dlouho slouží!... A mezi námi - pssst, takový stranický úkol jsem ti navrhl já. Ale ty to jako nemáš vědět, chápeš?"

II.

V sále Sokolské je dusno přímo pekelné a jako už dlouho ne. Vlastně jako v osmatřicátém a pak už nikdy. Oba číšníci jsou uřícení a jejich obličeje se lesknou obličeje jako ta pípa na pivním pultě.Košile bys jim mohl ždímat.

"Šéfe, buď nám pojďte točit, nebo si to dělejte sám!"

Sulan se pro tu prostořekost na hubatce neškaredil. Ovšem točit pivo přímo na sále, kde je hlava na hlavě, kde pod panoramatickým obrazem Poříčína dřepí za předsednickým stolem hybridy demokratů, takový nápad mu automaticky a se strojovou neúprosností rozburácel žaludek.

Když se pak vyploužil z klozetu do formanky a s nahraně vztyčenou hlavou zhodnotil vývoj situace, rozšklebeným vchodem do sálu spatřil výčepní pult obklíčený pivodavem lajícím zchváceným číšníkům. I dostal strach, že bude ještě hůř a krátkým, cupavým ťapotem polobotek se vhroužil před pípu. Točil pivo poprvé v životě, a hned pod dozorem nedočkavců, a snad právě ona dychtivost, ba netrpělivost měla magickou moc hnát pivo trubkami jako vodotryskem. Mok přehnaně nepěnil a sklenice se rychle plnily. Žíznivci dostali brzy své, a tak mohl Sulan opět pozorovat pohyb v sále.

Od předsednického stolu se právě zvedl další řečník. Bidlo, šrámy života vškrábnuté do vrásek v obličeji, sunul se k řečnickému pultu, na němž v místě ještě předevčírem vyhrazeném srpu a kladivu trčel roztažený čtverec balicího papíru popsaného dvěma písmeny: OF.

"Dámy a pánové! Vážení občané!" zachraptěly šrámy života, utržené v děrách pod Jáchymovem a za zdmi Leopoldova. "Co se nepodařilo v šedesátém osmém, musilo nevyhnutelně přijít znovu, a my už nesmíme promeškat šanci. Není to jen naše příležitost. Je to příležitost dějin této země a budoucnosti této země. My se jí chopme ve jménu vlastní cti: připustíme snad, abychom zůstali v paměti národa jako bezpáteřní kolaboranti na věčné časy? Odčiňme slabost těch z nás, kdo slepě uvěřili demagogii a zaštítěni takzvaným vědeckým světovým názorem proměnili nemoce svých iluzí v hmotné reálno."

Strhl se takový poprask, že zkoprnělý Sulan nevycházel z údivu. I pivo zapomněl točit. Vždyť Snivou neproteklo až tolik vody od té doby, kdy za předsednickým stolem sedával on a také řečnil. Také někdy bez papíru. Také mu zatleskali, ale co provádí titíž teď, to nezažil nikdy. Poříčíňané sedící i Poříčíňané postávající podél zdí a v uličkách mezi židlemi vydávají triumfální hlahol, ruce zvedají nad hlavu, tu zaťaté pěsti, tu prsty do véčka roztažené, a někteří ze stojících se dokonce pohupují v kolenou: něco jako tanec, do něhož se pustila jedinečnost chvil. Ale vždyť už to jednou viděl! No pravdaže! U tatínka! V osmačtyřicátém - doma v kuchyni. Cíp záclony drcá do Jiříkova ramene; to škvírou v nedoléhajícím rámu okna odfukuje únor. A maminka, kralující na stoličce jako ta královna velkopoříčských dřevařů, revmatická záda opřená o kachlová kamna, se smíchy taktak nezakucká a už se nezlobí, že tatínek neutěsnil okno a že si přihnul nějak víc, než mráz káže.

"President přijal! Přijal jeho návrhy!" dupe tatínek do prkenné podlahy, a s maminkou to taky šije a roztleská se do rytmu. Povzbuzený tatínek uchopí Jiříka, posadí si ho na ramena a slibuje:

"Tobě už bude líp! Ty nebudeš chcípat hlady! Narodil ses ve správný čas!"

A Jiřík se tváří důležitě, jako by mu ani nebylo deset. -

V jedenapadesáti prožívá to pozdvižení radosti docela jinak: bojí se. Radost je totiž namířena proti němu. Ona se chystá zavrhnout desetiletí jeho života, a o svém zítřku nemá Jiří Sulan ani zdání. Je neklidný.

"To pivo, šéfe!" připomenou mu pinglové. "Dneska bysme ho potřebovali nalejvat hadicema. To bude tržba, panečku!"

Vedoucí Sokolské na tržbu nemyslí. Co utrží v tyto dny on, o to jde! Co mu dny uštědří, o to jde. Možná se teď něco dozví od ramenáče, kterému narostly svaly, když vykládal vagóny cementu na stavbu poříčínského sídliště. Kdo by to do doktora práv řekl? (Nu, a mohl si snad vybrat, když podepsal Dva tisíce slov?) Už lehá na řečnický pult a aby ho snad nezbortil, sevře jeho bočnice:

"Navzdory ušlechtilé shovívavosti svého řečnického předchůdce, chtěl bych říci i několik méně změkčujících slov, a zdaleka jich nebude dva tisíce. Ne, my opravdu nejsme jako oni a nebudeme jako oni. Ale co ti, kteří se svou socialistickou vírou, pokud ji vůbec někdy měli, nenarazili na obecně platné etické zákony, na právní řád, na Listinu základních lidských práv, a jednoduše to všechno převálcovali svou ignorantskou nadutostí a mocenskou zištností?! My jim řekneme odpuštěno? To snad ne!"

A znovu vřava a znovu pěstě. Sulan oněměle klouže očima z obličeje na obličej, a když zpozoruje Ryneše, nemůže se neušklíbnout: Co ty tady, starý šizunku? Taky revolucionář? Taky?

A Ryneš jako by slyšel Sulanovy nevyřčené otázky, pustil se mezerou v davu rovnou k výčepnímu pultu, a to Řeháka podrž!, s ním - a to Sulana podrž! - jako ten nejlepší kamarád - velkokomunista Alex Vojta, tajemník okresního sekretariátu. A už stojí ti dva u výčepní stolice Sulan zmateně kuckne:

"Kde... se tu bereš, soudruhu tajemníku?"

A Vojta - překvapen Sulanovou oficialitou - odmítl ji dobráckým plácnutím do ramene:

"Nazdar, Jirko! Dneska tu máš šrumec, co? To bude tržbička!... Takovou nemají ani v pátek Na růžku... Natoč nám dvě, a ty si dej na mě taky jedno... Jak vidím ten frmol, myslím, že budeš potřebovat účetního. Stojí před tebou."

Bylo to neskutečné. Omračující. Výsměšné.

O co tu jde? Je to bžunda, nebo revoluce? táhne Sulanovi hlavou, ale pro ty dva jako by tu už nebyl, rozvážně si vykládají.

"Co myslíte...," Ryneš, a jeho úsměv nepatří úspěšnému Američanovi; je to mučednická grimasa zaštiťující ho před tušenými bakchanáliemi davu. "Můj rod z mamčiny strany - to bych vám nepřál zažít. Před sto lety každý hurá do Ameriky, a Popovičové - na Rus, za Karpaty. Odtud za občanský války do Uherský Transylvánie a po první světový je spolklo

Rumunsko. Do šestačtyřicátýho prošly mamka a babička Maramušský hory křížem krážem. Po svých!... Děda to koupil na frontě...

Když přesídlovací komise lanařila do vysídlených Sudet, mamka se nechala ukecat. Víte, že si směla vzít s sebou jenom pětatřicet kilo? To vysídlení Němci padesát! Co byste tomu řekl, pane Vojta?"

"Historie není učitelkou života. Bane! Historie a komunistická intelektuálka?! Je to setsakramentsky mazaná liška! Běží si klikihákem, a ještě zametá stopy ocasem," Vojta bez xeroxované předlohy, a z jeho očí vycouvala důstojná rezervovanost vyvoleného: mihlo se v nich čírtě. "Já bych vám mohl vyprávět. O historii. O nevděku lidiček. Na Volyni nás Stalinovo nohsledi připravili o hospodářství. Tátu s mámou transportovali na Sibiř - nepřežili tam ani první zimu. Přitom oni to byli, oni a jejich rodiče, kdo naučil domorodce hospodařit ekonomicky a - kulturně, aby se tak řeklo. No. Jen si to vezměte. Krávu tam ti domorodí ustájili v dřevěném krcálku a vůbec pod ní nekydali. Jenom přihazovali slámu. Když bylo pod zvířetem tolik sešlapanýho hnoje a tolik slámy, že se dovnitř ani nevešlo, převedli ho do jiné kadibudky a tu starou podpálili. Nesmějte se tomu. Teprve od českých přistěhovalců odkoukali přihnojování polí... Jak jsem řekl, hospodářství si vzal Stalin a sotva jsme si postavili nové stavení, z fošen, aby bylo jasno, spálili nám ho banditi. Co nám zbývalo? Šli jsme do Čech, když nás vláda pozvala. Sotva tu byl osmačtyřicátý, hned jsem věděl, kolik uhodilo. - Proto, právě proto jsem se začal politicky angažovat a šel do funkcí. Svědomí mi prostě nedalo. Věděl jsem, co čeká vlast mých předků a zabral jsem místo jiným, aby to neudělali ještě horší..."

"Krásně řečeno," pochválil Ryneš tajemníka sekretariátu. "Na úrovni."

"Na úrovni," nedokázal se Sulan nepřidat, a teprve zbytkem věty prozradil ironii, "a co váš papá, pane Ryneši?"

"Papá?" vykulil Ryneš oči a mžik tápal. Zarudlý pokrčil nakonec rameny a řekl nechápavé:

"Co by bylo? Byl nevlastní. Bylo mi pět, když si ho máma vzala. Nemůžu za něho," a zatímco upíjí pivo, jeho pohled se loudá po představě stavení uprostřed nivy. Promiň, tati. Promiň, mami. Já musel.

"Tvá otázka byla krutá," vyčetl Alex Vojta Sulanovi. "Jiří. Bezohledně krutá v těchto dnech. Natoč nám ještě jedno."

Než stačil Sulan vyhovět přání, k řečnickému pultu přihopkala zdobná paninka. Spustila tenounký švehol, k němuž nespolehlivý mikrofon přidal něco šramotu.

"Á-ánó! Jdeme! Á-ánó! Už je to tady!" opakoval dav.

Ta žena, a Sulan ji dobře poznal, Ditu, v sedmdesátém pátém zvedl ruku, aby ji nepřijali na studie, pronesla básníkovo: Opustíš-li mne, nezahynu, opustíš-li mne, zahyneš." A přidala apel:

"Dostali jsme čerstvou informaci, že v Praze na Václavském náměstí opět demonstruje dvě stě tisíc lidí. V Plzni padesát, v Brně šedesát! Poříčíňané! Naše společnost sloupla ocelové pláty

komunistické diktatury. A co my? My čekáme, až to za nás udělají jiní? Pojďme na náměstí! Dejme o sobě vědět! Už je to přece tady! Tady v Poříčíně!"

"Už je to tady! Už je to tady!" zaskandoval sál a povzbuzená řečnice Dita přidala novou výzvu:

"Vydržme tu trochu mrazu a řekněme světu: Takoví jsme my!"

"My to vydržíme! My to vydržíme!" slíbil dav. "My mu to řekneme! My mu to řekneme!" a mnohohlavé šiky nadšených Poříčíňanů, opájejících se bezbázní, spořádaně, trpělivě, krok za krokem sunuly se k východu.

"Pojďme už!" zvolal Alex Vojta k přátelům, "Ať nejsme poslední!"

"Já budu v tomhle městě vždycky o krok napřed!" zazubil se Ryneš, a byl to úsměv úspěšného Američana. Na mě nemáte, sráděrové. Kuřata!

Vojta se na samém prahu ohlédl, a když spatřil Sulana, jak prkenně postává u výčepního pultu, a přidržuje se pípy, neví co a jak, vybafl na něho:

"Přece bys tu nezůstal? *Musíš* s námi!"

Myšlení Sulana zůstalo strnule vězet ve věkovitých šablonách, a tak Vojtovo *musíš* vnímal Sulan v první chvíli jako stranický příkaz; ale když se rozčertěný Vojta prodral špalírem Poříčíňanů zpátky k pultu, položil ruku kolem na soudruhovo rameno, a Sulan se konečně dovtípil. Musil přivřít oči a zatnout zuby, aby duše nežalovala: Šidil jsi mě. O stesk po Marii jsi mě ošidil. O lásku syna jsi mě ošidil. O polovici svědomí jsi mě obral. Jenom já, duše, stála jsem za to, abys mě pěstoval! "Ale kde? Vždyť nebylo kde!" ohradil se Sulan. -

Vnořili se do kaňonovité hlavní třídy Poříčína: Vojta, Sulan, Ryneš.

Pouliční lampy kropily těsto davu žlutavou prškou, a kam světlo nedostříklo, komíhaly se neposedné siluety. Listopadové mrazivo vytesalo do tváří Poříčíňanů ojíněné vzrušení, jehož vpád do města ještě před týdnem očekával jen málokdo.

"Už je to tady!" vykřikl Ryneš. Já vím.

"Už je to tady!" utrhl se Vojta o oktávu výš.

Oba vylovili z kapes zimních kabátů po svazku klíčů a jali se jimi cinkat.

Sulan se konečně zorientoval. Taky umím už je to tady, a vykřikl je. Zazdálo se mu, že slabě, aby se zkrátka neřeklo, a přidal repete.

Taky mám klíče! Klíče od nejvyššího poschodí duše, a zazvonil jimi. Zazdálo se mu, že málo vehementně, i neváhal s přídavkem. Povyskočil trochu.

Těsto ho vcuclo.